

P. Aleksander Roblek, slikar.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Konec.)

Njegovi posnetki in njegove izvirne studije, katere je zvršil na Dunaju, v Benetkah in v Rimu, so sedaj izvečine v zasebnih rokah. Pet slik hranita njegovi dve sestri¹⁾; svašt ima tri.²⁾ V Rimu je našel med staro zavrženo šaro jako poškodovano sliko slavnega frančiškana Waddinga, katero je prenovil in večkrat posnel. Naslikal je še razne druge sloveče frančiškane, a njih slike je pustil v Rimu, nekoliko tudi v Benetkah. Doma je napravil s kreda na karton in z barvami na platno nekatere redovne sobrate, na primer o. Ladislava, o. Salezija in drugih osem do deset.

Povrnivši se iz Italije, poklonil je krasno sliko provincijalu o. Frideriku, katero hrani sedaj o. Stanislav. Predočuje Mater Božjo z Jezuškom; poleg nje sta sv. Janez Krstnik in sv. Katarina, mučenica, patrona učenjakov. Ob stopnicah goriškega samostana visi slika sv. Jožefa z božjim Detetom, katero moli skupina ljudi. To sliko je naredil že v Benetkah po

¹⁾ Madonna s spečim Jezuškom v naročju; pojoč petelin; dve glavi; kapucin.

²⁾ Trg Mokronog; frančiškanski kuhar; mati, ki drži dete na kolenih in moli z njim pred jedjo.

umetniku Tiepolo-u. Nad vhodom v obednico visi slika na platno „Salvator mundi“, nad vhodom na cerkveni kor pa doprsna slika „Ecce homo“.

Za nazareški samostan na Štajerskem je naslikal „Kraljico sv. rožnega venca“, za Kamnik sliko

na stranskem oltarju, „Sv. Anton Padovanski“. (To je menda zadnja slika njegova, katero je sam popolnoma dovršil.) Na Trsatu je v obednici krasna Aleksandrova slika „Sveti apostol Pavel“, čegar roka je po mnenju veščakov res izborna delo.

Ko je bila l. 1882. frančiškanska cerkev v Ljubljani po trudu župnika o. Kalista vsa prenovljena, slikala sta nove slike J. Wolf in o. Aleksander. Leto se je šele tu učil slikati na presni zid; dotlej tega ni še znal. Na pročelju cerkvenem je naslikal Wolf srednjo sliko presvetega Rešnjega Telesa,

o. Aleksander pa stranski sliki: svetega Frančiška Seraf. in sv. Antona Padov. Jako se mu je posrečil obraz sv. Frančiška, manj pa angel, ki stoji poleg svetega Antona. V cerkvi je naredil oltarno sliko sv. Frančiška, ki je v nekaterih potezih prepovršno, a v celoti lepo delo. Narisal je tudi karton za ono sliko, ki je v tej

Tomaž Fantoni, slikar.

kapeli slikana na presno in predočuje porcijunkulski prizor. Ker pa so jo zvrševali razni učenci Wolfovi, zato je vsa skažena. Drugi dve sliki na presno v tej kapeli („smrt sv. Frančiška“ in „sveti Frančišek v nebeški slavi“) je zvršil Wolf sam.

Župnijska cerkev v Pevmi pri Gorici hrani tri Aleksandrove oltarne slike: „Sv. trije kralji“, „Žalostna Mati Božja“ in „Sveti Anton Pad.“ Prvo je naslikal v Benetkah, zadnji dve pa v Gorici. Župniku Mihaelu Barbotu je zvršil v Rimu sliko sv. Mihaela, ki je posnetek po Guidu Reni-ju. Za Rosenthal pri Gorici je naslikal oznanjenje Matere Božje.

Razven tega je naslikal še dokaj drugih večjih in manjših slik, n. pr. sv. Petra, ob strani s petelinom, ki je jako umetniško naslikan itd. Dokaj slik je imel uprav v delu, ko je pomladi leta 1884. jel nevarno bolehati in jih zato ni mogel dovršiti. Sluteč, da se mu bliža smrt, naprosil je prijatelja Ogrina, naj on prevzame po njem vse nedovršene slike in naj jih izpopolni. Srčno se je vzradostil, ko mu je le-ta obljubil storiti to uslugo. Zadnja nedovršena slika Aleksandrova je bila „Sv. Donat in Evfrozina“ za neko cerkev na Goriškem.

Odkar je imel o. Aleksander na Dunaju nevarno rebresnico, pokašljeval je vedno, kakor bi bil jetičen. Pomladi leta 1884. je popolnoma opešal. Prišel je koncem malega travna v Ljubljano iskat pomoči, a že čez par tednov se je preselil v Brežice. Ker mu tudi tam ni ugajalo, šel je po nasvetu zdravnikov v kopališče Gleichenberg pri Gradcu. Še vedno je upal, da okreva, čeprav so moči hitro pojemale. Sušilo se mu je grlo. Zadnje tedne je silno trpel, ker so se mu v grlu naredile bule, da ni mogel jesti niti glasno govoriti. Vendar je hodil do zadnjega in ostal vedno dobre volje. Stanoval je v bolnišnici, a ne dolgo. Uvidel je, da je smrt blizu, zato se je mirno udal v voljo božjo; a bilo mu je silno bridko pri srcu, da bodo vse studije njegove zaman. Par dni pred svojo smrtjo je pisal še milotožno, a vendar dobrovoljno pismo, v katerem pravi: „Sobo imam tako lepo, da nisem še nikdar imel take. Zjutraj zarana začno že ptički zunaj prepevati: črnoglavček, grilček, ščinkovec itd. Tu v sobici imam divan; na njem sedim, berem, molim, premišlujem,

dremljem in spim; tu se odpočinejo noge, če od kod pridem.“ Po hudih bolečinah je blaženo zaspal v Gospodu dné 11. malega srpana l. 1884. Pokopali so ga v Gleichenbergu.

Blagemu umetniku v spomin te skromne vrstice! Malo časa je živel in le par let je zvrševal svoj vzvišeni poklic. Kaj naj rečemo o njegovih delih? Briljant se ne sveti poprej nego da je obrušen. In tak briljant med slovenskimi slikarji bi bil postal o. Aleksander, ko bi mu bila previdnost božja prisodila več let. Kako resno je smatral svoj umetniški poklic! Ves je živel zanj. Učil se je neumorno i na ptujem i doma pri Wolfu. Vedoč, da mu je treba veliko izkušnje in znanja, hotel je iti še v slavna mesta proučevati mojsterske slike, a zaradi bolezni ni več mogel.

Posvetil se je slikarstvu ne za kratek čas, ne za ljubi kruh; — česa naj si želi ubog redovnik? — marveč hotel je delati v čast božjo in polagoma okrasiti slovenske cerkve s pravimi umetninami. Še zadnje tedne svojega življenja, ko je komaj še hodil, dohajala so mu naročila za oltarne slike, in on je vsem obljubil. V pismu do Ogrina, v katerem ga prosi, naj on prevzame vsa njegova dela, pravi: „Ako jim ne obljubim, izročili bodo delo kakemu mazaču, ki bo napravil kaj takega, da se Bogu usmili. To se vendar ne spodobi!“

Prva leta je delal izvečine le posnetke, a v teh je rabil svoj kolorit, v katerem je bil poseben mojster. Zlasti rad je slikal portrète, katere je izborno pogodil. Na Dunaju se je z največjo vnemo učil anatomije. In uprav zaradi izrednega znanja v tej stroki, katerega nedostaje marsikomu sicer morda proslulemu slikarju, bil je vsem profesorjem jako priljubljen.

Slike, kolikor jih je zvršil v teh par letih, so prav za prav šele prvi poskusi; a ti svedočijo dovolj o njegovem talentu. Prvi in menda jedini sliki njegovi na presni zid sta oni dve na pročelju frančiškanske cerkve v Ljubljani, kjer se je šele — učil. Priznati mora vsakdo, da se mu je vrlo posrečilo.

Umevno je, da se je hotel kot redovnik posvetiti le slikanju nabožnih slik; in z malimi izjemami je le take zapustil. Koliko bi bil utegnil s tem koristiti cerkvam na Slovenskem!

Imeli smo že in imamo še domače slikarje. Mnogo pohvale — žal, tudi nezaslužene! — se jim je pelo. Istina je, da v Slovencih se do današnjega dne skoro izključno morejo razpečavati le nabožne slike za cerkveno rabo. A teh naši novejši umetniki niso znali in še ne znajo pogoditi! Nabožnim slikam je treba vdihniti tudi duha — svetosti! In uprav tega mnogi naši slikarji ne znajo. Poglejmo slavne slikarje drugih narodov! Človeka, ki vidi le njih po-

snetke, prešine duh pobožnosti. Zakaj neki? Njih slike ne ugajajo le očem, temveč se prilegajo tudi — srcu! In verske, nabožne slike imajo brez dvoma smoter, ne le da vlečejo oči nase, temveč da tudi molčé, a mogočno pridigujejo, srca dramijo, vnemajo in povzdigujejo.

Na Slovenskem so to doslej pogodili le nekateri ptuji slikarji v preteklem stoletju, n. pr. Quaglia, Kremser-Schmidt. Izmed domačih ro-

Pri samostanskem umetniku. (Slikal G. B. Torriglia.)

jakov se je precéj posrečilo Val. Mencingerju, Potočniku, deloma tudi bratoma Lajerjema in Langusu. Skoro vsem poznejšim tega nedostaje. Morda imajo njih slike lep sestav, prijeten in pravilen kolorit, predočujejo izboren prizor, morda je vse na njih slikah lepo in vkusno, a nimajo — duha. Mrzel jih človek ogleduje in hladnokrvno se poslovi od njih. Ni v njih tiste ljubeznivosti in miline razlite, ki človeka očara, nase vleče in vabi, da se jih nikoli zadosti ne nagleda in vselej, kadar jih iz-

nova ogleduje, kako novo krasoto v njih najde. — Umevamo, odkodi to prihaja. Moderna šola, ki prezira vsako verstvo, kriva je temu.

O. Aleksander, kot vzoren duhovni sin serafinskega očeta, izkušal je svojim delom vdahniti onega duha, katerega mu je srce prekipevalo. Vse slike, kolikor jih je zapustil, kažejo, koliko se je trudil in dosegel v tem pogledu. Lahko trdimo, da njegova nenavadna nadarjenost in duhovitost, omika v raznih znanostih, pred vsem pa res vzgledna želja po pouku, za

katerega je bil hvaležen, naj mu je došel od katerekoli strani, usposobile bi ga, da bi vstrajno napredoval v lepi umetnosti in se povspel v nabožnem slikarstvu nad vse dosedanje slovenske slikarje.

O. Aleksander je bil tudi pisatelj, jeden najmarljivejših sotrudnikov „Cvetja z vrtov svetega Frančiška“. Spisal je: „Pot na goro Alvernijo“, III. letnik, 1882. — „Brat Janež Montekorvinski“, in „Prilika žveličanega brata Jakopona Tudertinskega o modri devici“, IV. letnik, 1883. — „Smrt svete matere popisana od svetega sinu“, „Lakomni oskrbnik“, „Kralj ar-

menski — manjši brat“, „Ljubezen sv. očeta Leona XIII. do gore Alvernije“ in „Marko d'Aviano“, V. letnik, 1884. — Vsi ti spisi se smejo prištevati med najboljše, kar jih je „Cvetje“ doslej priobčilo; zlasti zanimiv in temeljit je življenjepis slavnega kapucina Marka d'Aviano. V vseh se zrcali krasno pisateljeva pobožnost, naobraženost in ljubezen do njegovega reda, katera odseva še mnogo lepše iz njegovih zasebnih pisem. Vse, karkoli je videl po svetu, premočil je trezno ter izkušal vse najboljše uvēsti doma. Zato pa mu naj slovenska domovina hrani hvaležen spomin.

Cvetka in sokol.

Pod zelenim javorom
Cvetka se razcveta,
Nad zelenim javorom
Sokol sivi leta.

Pa sokóla cvetka zrè
In takó mu pravi:
„Lepo, sokol, tebi je
V višnjevi višavi.“

Blisk hitrejši ni kot ti,
Niti zračna vila;
Kamor ti srcé želi,
Nosijo te krila.“

Sokol cvetki govori:
„Veš-li, cvetka jasna,
Da višava zračna je
Krasna — a opasna?!

A na noč je devljejo
V vòdico studêno,
Da je drugo jutro spet
Kot poprej zelêno.“

Gromi grozni se podé
Nad menoj z oblaki,
Pod menoj pa mi grozé
S puškami junaki.

Cvetje — deve pa beró
In vijó je v kite
Pa je nosijo ves dan
V nedrih ponosite.

Gojko.

Oblaka.

Dva oblaka, rodna brata,
Sína sinjega morjá,
Srečala sta se visoko
Nad višinami nebá.

„Kam si kanil, bratec beli?“
„Onkraj gôre, glej poljé,
Glej goríce vinorodne:
Moje čakata rosé.“

Tjekaj z dežjem blagodatnim
V krilu zlatem pohitim,
Da višine in doline
Pokropim in pokrepim.

Ti?“ — „Glej doli tu pod nama
Krasen svet in jasen cvet!
Tje ponesem v krilu črnem
Bliska žar in toče led.“

Kmet trepeče, kmet vzdihuje,
Ko pretí mu néba srd! —
Predno zvezde zabliščijo,
Cvet in up mu bode strt.“

Gojko.

Srce.

Prečudno naše je srce:
Kdo naj do dna je proumé?
Strastij njegovih vedni boj
In hrepenenja nepokòj.

Saj kadar kaj dohrepeni,
Sto drugih želj se mu rodi,
Od tukaj tje, iz kraja v kraj
Radó bi vzplulo z zemlje v raj.

In da v nebó Bog vzame je,
Da raja slast objame je,
O, ne-bi-li si še od tam
Želelo priti kam drugam?

Gojko.

Vojvoda.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

II.

Ti, ljubi moj Gregor Sraka! Kdo vé, kaj porečeš, kadar zveš, kaj pišem o tebi? Ali se boš tudi ti rotil name, kakor se je Kobaležev Matija, ko je ob mizo tolkel in vpil: „Le tega ne k nam, le tega ne, ta nas bo vse popisal!“ Ali me boš spravil v nesrečo, kakor me je hotela Poličarjeva Micika — Bog jo potolaži v prehudi jezi —, ki mi je pretila s tožbo? Kaj boš dejal, kaj storil?

Veš, Gregor moj, ne bojim se te! Vem sicer, da si močen in bi mene, slabo šibko stvar, strl igraje s svojimi koščenimi rokami, ako bi te bila volja. Vem pa tudi, da imaš zlato srce. Nič se ne boš jezil, nič razgrajal, nasmehnil se boš prav usmiljeno in dejal morda:

„Ej, pač nima nujnejšega opravila! Sčasoma postane že bolj pameten!“

In morda boš še molil zame. Vidiš, tvoja usmiljenost in dobrotljivost mi daje pogum. Zato pa bom tvojo povest, kakor sem jo resnično začel, tudi resnično končal, da ne boš imel prilike česa mi očitati.

Torej Gregor Sraka je bil doma sredi Dobja. V skromni kmečki koči je zagledal luč sveta kot sin revnih starišev. Imeli niso ne srebra, ne zlata, a vendar so se živili pošteno; pridno so obdelovali kamenito svojo osmino zemlje, katera je še bila ostala pri hiši. Tu v Dobju je vzrastel naš Gregor, z dobarskimi otroki se je bratil, dobarske koze je gonil v reber, spoznaval je le dobarske domačine. In rastel je, rastel naglo in visoko, da je bil brž pol glave višji od drugih Dobarjev. Ko je bil nekako pri petnajstih letih, romal je bil z drugimi Dobarji k sv. Kozmi in Damijanu na Krko. Oj, kako mu je bila všeč ta pot! Njegova mehka, sanjarska

duša se je brž navzela one pobožne poezije, ki spremlja romarje na potu v posvečeni kraj, ki tako prijetno oveva in blaži ves trud, da je človek brž prevzet in želi še dolgo bivati v onem srečnem stanju. In takrat je videl starega vojvodo, videl ga je v vsej veljavi, časti in slavi, katero je užival pri romarjih, kar je vzbujalo v njegovem sicer mladem, toda človeškem srcu nekoliko zavidnosti, ob enem pa ga je navdajalo z željo, da bi postal tudi sam sloveč vojvoda-božjepotnik. In iz želje je polagoma nastal sklep. Trudil se je pošteno postati vreden prihodnjega dostojanstva. In sreča — zakaj naš vojvoda je gotovo rojen pod ugodno zvezdo — mu je bila izredno mila. Čakal je le malo let, in stari vojvoda se mu prisiljen umakne, ker se je vlegel na smrtno posteljo in zaspal. Ko privêde prvič tropo romarjev z boječnostjo novincev, toda s spretnostjo starih vojvod na slovečo božjo pot, zaobljubi se pred oltarjem, da ostane vse žive dni v devištvu, zakaj tako zahteva šega in stan vojvod. Tej svoji svečani obljubi se ni bil še izneveril. Njegovo srce ni nikdar čutilo potrebe napiti se iz vira ljubezni; tega srca niso ranili hrepeneči pogledi, nobena še tako zapeljiva beseda ni našla pripravnega mesta v njem. Zato je bil srečen.

Gregor Sraka je bil najstarejši sin svojih starišev. Zaradi tega je bilo po krajevni šegi in zakonih „Sračje gnezdo“ — tako ime so prideli Dobarji Gregorjevi rojstveni hiši — Gregorjevo. On naj bi si ustanovil v Sračjem gnezdu svoje ognjišče, kjer bi kraljeval, kjer bi pa tudi delal in trpel zase in svojo družino. Toda njemu Bog ni dal razuma za družinsko ognjišče, nespametno se mu je zdelo vse, brezčuten je bil za vse drzne načrte starišev, gluh za nago-

varjanje in prošnje, živel je le svojim vojvodskim vzorom, od katerih ga ni mogla zavrniti nobena reč, ne prošnje, ne grožnje.

Spehan se vrne vojvoda z božje poti na Strmo goro v Sračje gnezdo. Razdeli kupljene odpustke, nato se pa zavalj na klop. Malobeseden je bil, kakor že dolgo ne, niti jesti ni maral, kar je staro mater resno vznemirilo. Poslušal je glas, ki je zvenel v njegovem srcu. Ej, tu pa ni brnela več le jedna struna, to je bila že cela godba, katera je vsega prevzemala. Silno mu je ugajalo tako stanje in ni poskušal prav nič iznebiti se pogubnih omam.

Tako je ležal in sanjaril. V hišo pride njegova že sključena mati. Na velem, zgubančenem obrazu je bilo načrtano veliko število let, katera je preživela v trpljenju in uboštvu. Vsede se na klop zraven sina. Nekaj časa motri molče počivajočega sina; včasih malo pokašlja, globoko vzdihne in nato izpregovori votlo, kakor bi glas odmeval iz groba:

„Gregec, lej, kaj ti je tega treba? — Zakaj brusiš pete čez dol in breg? — Zakaj nisi rajši doma, pri meni, pri očetu? Zakaj rajši ne delaš? Skrbel bi rajši za dom! Oj, kolikokrat sem te prosila, da bi si poiskal nevesto ter bi jo pripeljal na dom!“

Gregor se nevoljen otrese.

„Vidiš, jaz in oče sva stara, dozorela, kakor jeseni list na drevesu, katerega vrže lahko najrahljši vetrič na tla. Od danes sva do jutri. Težko bo čakal kateri še več pomladij. Oh, ljubi Gregec, potem ostaneš sam“ — — — solze se ji uderó po licu. — „Oh, pa ne, ne, ti ne smeš ostati sam! — Oženi se, Gregec moj, oženi se, poišči si nevesto!“

Gregor vstane.

„Mati! Oj, kolikokrat sem vam že povedal, da hočem ostati sam; tako sem se tudi zaobljubil. Ženijo naj se oni, katere to veseli, jaz ne maram žene. O svoji smrti mi pa tudi ne govorite vedno, saj niste še tako slabi in stari.“

„Dal Bog, da bi bila mlajša in krepkejša, nego sem. Sin, verjemi mi, da je tvoja obljuba nepremišljena! Slušaj me in stôri, česar te prosim že dolgo in iskreno, česar želi tudi oče. Ti ne veš, kaj je človek na svetu sam. Sedaj ne čutiš tega: toda naj pride bolezen! Kdo te bo oskrboval in ti stregel?“

„Bog!“

„Da, res, Bog skrbi za vse. Bog je bil tudi pripeljal Adamu prvo ženo Evo, ki mu je bila za pomoč. Vidiš, ti pa misliš, da si lahko samcat na svetu.“

„Lahko! Zakaj bi ne bil?“

„O, ti svojeglavec! Daj si dopovedati in poslušaj me!“

„Zastonj govorite. Ne pomaga vse nič! Jaz živim za nebesa in nečem ničesar, kar bi me vezalo na svet. Pred Bogom sem se obljubil in zarekel vse žive dni sveto, samo njemu živeti, ostati v vednem devištvu. Ali morem sedaj snesti svojo trdno besedo? Smem se li izneveriti svoji sveti obljubi? Mati, pomislite, ali ne kaznuje Bog vsako brezbožno prelomljenje? Oh, storite z menoj kar hočete, spodite me izpod rodne strehe, zapodite me v svet, brez obotavljanja in nevolje grem takoj, proklinjajte me, le tega ne zahtevajte, da bi postal nezvest Bogu! Človek prenese in obide vse lahko, le kazni božji ne uide.“

Po teh besedah gre iz hiše.

„Gregec! Gregec! Stoj!“ vikne starica zamolklo in strmí v vrata, katera so se zaprla za ljubim sinom. On je pa bežal, kakor beži pravičen človek pred zlo izkušnjo. Ni ga bilo nazaj.

„Oh, oh, kakšne preglavice mi dela lastni otrok! O Bog, ali res ni pomoči? Ali ti res tako zahtevaš izpolnjevanje vsake, še tako nepremišljene obljube? Ali res ne moreš pomagati?“ vzdihuje starka, ob tem se še bolj zgruzi na klopi, zakrije si oči in objokuje sebe in svojega otroka, katerega ljubi neizrečeno, kateri pa vendar ne stori po njeni želji.

Samotno in dolgočasno je bilo v mračni osobenški koči. Ura je enakomerno tikala, in starica je vzdihovala, da je neprijazno odmevalo od sten in kotov.

Čez delj časa se duri polagoma odpró.

Starica poskoči. Srce ji je trepetalo veselja, zakaj mislila je, da se vrača sin. Upala je, da sede k njej in ji reče: Mamica, pripravljen sem izpolniti vaše želje. Po rokah jo je že ščegetalo, krčile so se ji in sklepale na presrčen objem. Toda, oj, prevare! V hišo stopi njen ljubi mož, sivolas starček, ki je že težko krivencal pod težo let, ki je že hropel težko, kakor bi ga že božja dekla tiščala s svojo koščeno pestjo.

„Ti si, ti? Ti? Samo ti?“ začudi se starica prevarjena.

„I, kdo pak? Kdo naj bi še hodil k tebi?“ pošali se starec precěj živahno. Ko pa vidi solzno svojo ženo, mine ga še to veselje.

„Ej, ej, Maruška, zopet si se jokala! Kaj ti je? Ali se bojiš tako zeló smrti? Ali se ti toži po mladih letih? Ej, da, bilo je veselo, bilo je lepo! Zastonj je vsaka solza! Ti časi se nama ne vrnejo.“

„Oh, nišem tako brezumna, da bi bila jokala iz strahú pred smrtjo ali po ljubi mladosti!“

„Zakaj pak? Saj mi menda nečeš tajiti, zakaj si jokala?“

In starec se vsede k stari ženi, kakor sta že sedela tolikokrat ob žalostnih in veselih dnevih.

Iznova polijó starico solze, globoko vzdihne in počasi pripoveduje svojemu možu razgovor s sinom. Kakor se temné oblaki po solnčnem zahodu, tako se je temnil in gubančil starčku čimdalje bolj veli obraz, ko je pripovedovala starka. In njemu samemu kaneta iz očíj dve debeli solzi in se razbijeta ob suhi, koščeni roki.

„Bog naju izkuša. Veliko sem si že prizadejal, veliko mu prigovarjal, toda ne sluša. Izgovarja se, da se je zaobljubil ostati v vednem devištvu. Kaj vem, kaj je prav za prav?“

„Eh, veš, ako bi bil on prebrisan, kakor so drugi, naj bi ostal, kakor bi hotel, toda saj vidiš, kako je trd in okoren. Kaj bo počel, ko naju ne bode? Kdo bo skrbel zanj, ako ne bo imel žene? Veš, kadar imajo bratje in sestre svoje družine, ménijo se malo za svoje brate. Zato bi rada videla, da bi se oženil, da bi se mu ne godilo preslabo, sicer gorje mu!“

Stara dva še dalje premišljujeta in ugibljeta, kako bi vpregla sina v zakonski jarem. Nista imela sicer one strasti, katera sili mnoge pri-ganjati k ženitovanjskim zmenkom in v zakonski stan, hotela sta sinu le dobro.

„Sam živel, sam umrl“, je bil sklenil Gregor in je zaradi tega bežal pred materjo kakor pred hado izkušnjavo, ker se je bal, da bi ga mati naposled vendar pregovorila. Na videz je bil trdosrčen, toda srce je imel kakor vosek, kate-rega pregneteš, kakor hočeš. Svojim vzorom se ni hotel izneveriti in zaradi tega je bežal pred izkušnjavo.

Bežal je pred izkušnjavo — junaško smemo reči, ker je bila izkušnja v osebi lastne matere jako huda —, toda vojvoda Gregor Sraka je bil že v mrežah, v katere je bil zašel, da sam ni vedel kdaj.

„Jaz ostanem sam, sveto bom živel, po božjih potih hodil in si nebesa služil“, ponavljal si je večkrat; tam v prsih pa ni krotil zmaja, ki je hotel požreti trdno obljubo.

Krene na vas. V ušesih mu zveni srebrno-čisti glasek Mrakove Katrice, pred očmi mu plava vsa njena postava in spominja se samo onih čudnih trenutkov, katere je preživel blizu nje in zaradi nje na zadnjem romanju. Vse se mu je zdelo tako lepo; tudi ona bolezen, ki je bila silovito napadla Katrico, zdela se mu ni zoperna. Zakaj tudi? Prešla je brez nasledkov za njo, le on se je spominja živo, ko jo je tako strahoma zdravil. — —

In predno se zavé, kje je in kam je namenjen, nasloni se pri Mrakovi hiši na plot, zakaj na pragu je sedela Katrica s svojo materjo. Pripovedovala je ozdraveli materi, kako

je romala na Strmo goro. Pripovedovala je, kako je skrbel za njo vojvoda, ko jo je bila napadla bolezen. In mati je bila zaradi tega hvaležna vojvodi.

„Gregor, bliže! Bliže!“ veli mu mati vesela, ko ga uzre. „Ne vem, kako bi se ti zahvalila, ker si toli skrbel za Katrico.“

„Eh, kaj to! Malenkost! Obolela je bila nekoliko, in nu! — Zakaj bi si drug drugemu ne pomagali?“

„Pravi, da bi šla zopet rada na božjo pot, tako ji je bilo všeč.“

„Res? — Lejte, jaz sem pa mislil, da je ne bo več spraviti na pot, ker se ji je bila že précej prvič namerila bolezen. Kadar in kamor bo hotela, povejte, pa se vzdignemo.“

Živahno se je razvijal nedolžni razgovor, in vojvoda se je zamudil dokaj časa, nič zlega sluteč, pri Mrakovih. Zadovoljen je bil, ker je videl Katrico, naj je brnela vsled tega vzbujena in spočita struna še bolj, saj ni vedel, zakaj brni, saj je ni razumel.

Sam se še ni zavedel tega, kar je bilo že drugim očito, zlasti ženskim, katere so bile ž njim na Strmi gori. Razne misli jim niso dale mirú, raztrobile so brž po vasi, da vojvoda ni več pobožen mož. Pravijo, da je ni tako neumne reči, da bi je ljudje ne verjeli. Vse Dobje se je posmehovalo, nekateri bolj, drugi manj, in oni, kateri niso bili vojvodovi prijatelji, so vpili:

„Kaj vam nismo pravili, da je babji Gregor? Sedaj vidite, zakaj je hodil po božjih potih.“

Dobro ime vojvodovo je bilo v naglici oskrunjeno.

Ko je šel vojvoda napósled še celó k Mrakovim, bilo je ženskim voda na njihov malin. Hudovale so se in vpile:

„Lejte ga, lejte! Še tukaj nas pohujšuje! O, sramuje naj se, svetohlinec! Kako smo se varale, oh, kako!“

In brž so se zbrale, kar je bilo najostrejših, pri Hudinovi Jeri. Vzdihovale so, da se Bogu smili, in obdelovale vojvodo.

„Ta Mrakova punica ne bode hodila več z nami po božjih potih“, jezila se je Kržička.

„O ne, ne! Saj se bo vojvoda pogubil, ako bo hodila še dolgo z nami“, pravi Korinjka.

„Veste, dandanes se človek ne more na nikogar zanesti. Ta Gregor! Vedno je bil pol svetnika. Nobena reč ga ni zmotila nikdar. Ná, sedaj se pa hipoma izpodtakne ob to punčaro. Človek bi še napósled mislil, da mu je narejeno! Oj, grešnika!“ modruje in se huduje Koparica.

„Sedaj vemo, zakaj je hodil tako verno po božjih potih. Izbiral si jo je, hihihih! In sedaj, verjemite, da mu ne bo mari ne cerkve, ne molitve. Pa kako je izbiral! Hodil je kakor živ

svetnik, oči je obračal samo v nebesa, v svetnike božje, ná, sedaj služi pa — —, Bog mi greh odpusti“, jadikuje Hudinka.

„On se ne smé pogubiti!“ vzklikneta dve drugi ženski po kratkem šepetanju. „Rešimo ga! Kdo bo nas vodil po božjih potih? Kaj bo ž njegovo dušo, ako ga pustimo na poti, na katero je krenil?“

„Vsak naj skrbi zase“, opomni Šimonka.

„In za svojega bližnjega tudi. Rešimo ga! Naša dolžnost je privesti ga na pravo pot, katero je zgrešil“, povzame Jera.

„Kaj čemo?“

Ugibale so sem in tje, na dolgo in široko. Ta je svetovala to, ona zopet kaj drugega.

„Molimo zanj! — Oštejmo ga! — Prepovejmo mu ž njo hoditi!“

Odločile se pa le niso, kako bi popboljšale vojvodo.

Še nič niso bile ukrenile, že se prikaže vojvoda na vasi, ko se je vračal od Mrakovih.

„Sedaj je ura!“ misli si Jera Hudinka, poskoči s tal, kjer je čepela in plane pred hišo.

„Gregor, pojdi nekoliko sem!“ veli mu oblastno, ko pride vštric.

„Kaj mi boš povedala, Jerica?“ reče iznenajen in krene za njo.

Začudi se, ko najde toliko družčino. Sede k njim, čakajoč, kaj pride.

„Kje si bil?“ povzame Jera osorno.

„Pri Mrakovih“, pové Gregor.

„Hm, hm, pri Mrakovih“, zagodrnjajo ženske. „Kaj pa imaš tam? S kom si imel opraviti?“

„Z nikomer nič. — Tako sem šel nekoliko tje, ker imam ravno čas.“

„Tako? Pa ravno tje?“ prime ga ostro Jera, druge pa zaničljivo skremžijo obraze.

Gregor se čudi temu izpraševanju in kar nič ne vé odgovoriti, ker si res ni bil prav v svesti, zakaj je bil krenil k Mrakovim.

„Vidiš, zakaj molčiš? — Govôri! — Ne skrivaj takó nespretno resnice, za katero vse vemo!“

„A, kaj veste neki, ko še jaz ne vem ničesar? — Ve ne veste ničesar.“

„Me ne vemo ničesar?“ zjavkajo ženske razkačene. „O, ti pokrita jed, kakšen si! Kako se dela nedolžnega, kakor bi bil res tak božji volek! Moli, posti se, roma sem in tje, napósled pa še nas pohujšuje.“

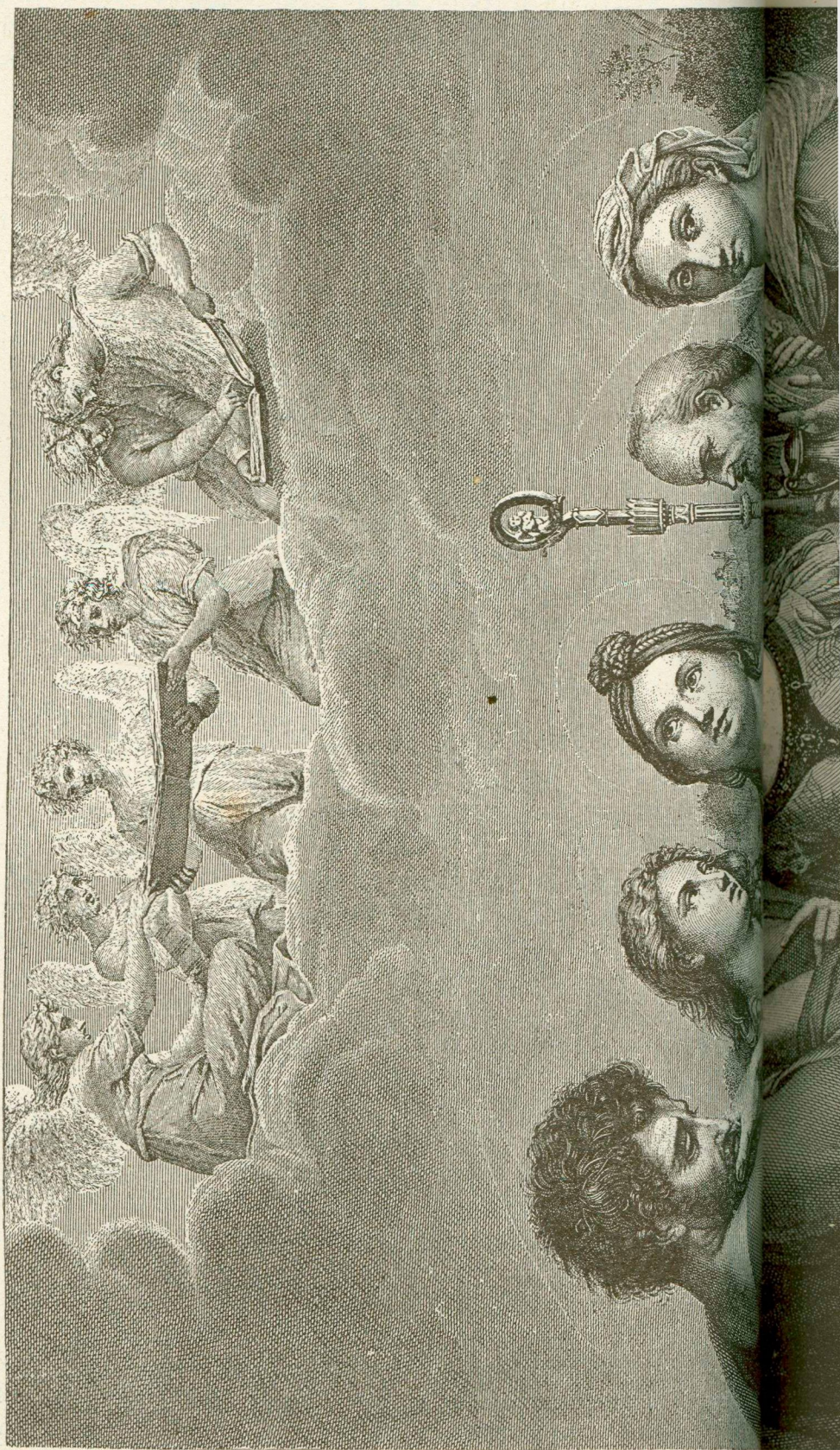
„Koga jaz pohujšujem?“ poskoči vojvoda, ker ga je zbodlo poslednje očitaje.

„I, kaj mislite, da se bodele norčevale z

menoj? Pojdite se solit vse skupaj! Nobenega ne morete več obrekovati, spravile ste se pa name. Pa povem vam, naletele niste na pravega.“

Pa hoče jezno oditi, toda Jera Hudinka skoči predenj, pomolí mu pesti pred obraz in zavpije:

„Vse vemo! Ne utajiš ničesar! — — Ti, — — sram te bodi! — Da, lepo je to, ob belem dnevu hodiš za njo! Obljube delaš, potem jih pa snedaš in takó greh delaš. Ti nečeš povedati, zakaj si šel k Mrakovim, me vemo zakaj si šel tje! — — Ti — — ti — — ti — — bi rad babo.“

„Da, da! — Kajpak!“ zakričé vse ženske razvnete, ker mu jih je Jera take drobila.

Gregor pa je bledeel bolj in bolj, jeza je silila na površje zaradi očitanja teh nekdanjih tovarišic, ki so tako brezsrčno objedale njegovo vsegdar pošteno ime. Imel je že besede na jeziku, s katerimi bi jih bil zavrnil ostro, toda pogoltnil je jezo in besede ter jih zavrnil na videz precěj mirno:

„Vedel sem, da ne uganete vsak dan pametne. Tudi to obrekljivo neumnost, katero ste izkuhale danes, naj vam odpusti Bog, kakor

sem vam že jaz odpustil. Ve me sodite, ali slišale ste, da sodi samo Bog v nebesih.“

In gre globoko užaljen. To ima za zahvalo, da jih je tolikrat in s tolikimi težavami vodil po božjih potih. Česar bi bil pričakoval najmanj, ravno to se mu pripeti! O čemer ni mislil nikdar, tega ga dolžé. Oj, zlobni svet! Pred dobro uro se je z vso silo branil materi, ki ga že leta in leta sili v zakon, sedaj mu pa očitajo, da stika za žensko.

Doma sede na tnaló v senco hruške, podpré si glavo in si izprašuje vest. In vest mu ni

Sv. Cecilija. (Slikal Rafael.)

očitala nič slabega, četudi ni bila čisto mirna. In te ženske ga obsodijo tako hudo! Pristudijo se mu do duše. „In vendar, zakaj je šel k Mrakovim?“ vpraša se po tihem, pa si ni mogel odgovoriti. Premišljal in premišljal je in brž pozabil vse razžaljenje. Mislil je na Mrakovo.

A ženske so sklenile: „Kriv je! Očitno je, da je kriv.“

„Zakaj je bil pa tako pohleven, miren in tih, ako res ni kriv? Vsak lahko reče: nedolžen sem, ako mu kdo kaj očita. Ej, kako bi bil rojil ta hinavski ‚babji‘ Gregor, ako bi bil res ne-

dolžen, ko smo mu jih pravile! Toda moral je molčati, ker je res tako, kakor smo mu povedale“, modruje Hudinka še vsa razburjena.

Ženske prikimajo.

„Te punice, te Mrakove, ne vzamemo več s seboj, da ne postane Gregor še bolj vrtoglav“, pravi Kolenka.

„Nič več!“ sklenejo vse.

Tako je nastal resen razpor med vojvodo in njegovo najstanovitnejšo čredo. Ogibal se jih je, one so pa nanj pazile vedno; imele so silno veliko ž njim opraviti. (Dalje.)

Spomini tete Klare.

(Povest. — Spisala Pavlina Pajkova.)

Pri teti Klari so praznovali slovesen dan. Nje stričnica in varovanka, ljubezniva gospica Hilda, je praznovala svojo zaroko s sodiškim pristavom. Sobana je bila napolnjena z razumništvom domačega mesteca. Na častnem mestu se je šopirila debelušna ženska, katera je tičala v svili, baržunu in čipkah bogate svoje obleke. Bila je okrajnega glavarja soproga. Njej nasproti je sedel njen mož, okrajni glavar. Bil je nasprotstvo svoje žene: droben, majhen in suh, kakor bi se bil postil vse svoje dni, živahen in gibčen, poln šale in dovtipov. Govoril je mnogo, a jedel malo, kar je silno ugajalo mlademu davkarskemu pregledniku, ki je sedel ob njegovi levici. Mladi mož se je odlikoval po svoji gizdavosti. Bodisi v petek ali svetek je hodil ostrižen in obrit, okrtičen in nakičen, kakor da hoče vsak trenutek snubiti. Ta njegova neizmerna gizdavost je nalagala marsikatero žrtvo njegovemu želodcu, zato je pridno uporabljal vsako priliko, ob kateri ga je lahko brez stroškov utešil in nasitil.

Zraven glavarjeve soproge je sedel gospod dekan. Bil je častitljiv, pa tudi vesel gospod. Njegovo veliko veselje je bilo v družbi ponujati gostom polno tobačnico. O njegovi desni je sedel plavalasi gospod kapelan, šele novomašnik, z nežnim, dekliškim obrazom, krotkega, dostojnega in sramežljivega vedenja.

Ponosno, raven kakor sveča, sedel je nadučitelj na svojem mestu. Govoril je malo, a z glavo, s kretanjem, včasih tudi z besedami pritrjeval sedaj na levo, sedaj na desno, dočim si je važno gladil gosto brado. V njegovi bližini se je zdehalo njegovi zakonski polovici.

Ne smemo pozabiti gospoda lekarja, ki je imel grdo navado, da je v jednomer z becalom trebil zobé, niti dolgočasnega, a jako imovitega

trgovca, ki v družbi ni vedel boljšega storiti, nego bobnati po mizi ali po svojem kolenu, da je potem opazoval, kako leskečejo demanti na prstih njegove žilave roke.

Vojaški dostojanstvenik, ki je že blizu četrto stoletja užival visoko pokojnino v tihoti malega mesteca, bil je tudi s svojimi tremi hčerami počastil mizo domače gospôde. Vse tri so že davno prekoračile pomlad življenja. Bile so malo prikupljivega obličja, vse umetnice raznih strok, kakor se je govorilo; a nikdo ni imel prilike niti videti niti slišati njih umetnosti.

Naposled še nekaj oddaljenih hišnih sorodnic in prijateljic brez posebnega pomena, in ženin in nevesta, vrl mladostni par. Slednja sta sedela drug tik drugega tiha, malobesedna. Samo njiju oči so govorile in naznanjale dovolj, da sta danes jako srečna.

Med ugodnimi in neugodnimi značaji te družbe se je odlikovala posebno hišna gospodinja, teta Klara. Nje visoka postava, še vedno ravna kakor jelka, dasi je stala pred pragom svoje šestdesetletnice, hranila je vso gibčnost in čilost prve mladosti. Nje duhovito resne oči, katerim so dajali posebno milobo snežnobeli lasje, ozirale so se mirno in veličastveno po zbrani družbi. Nje pogled je zadostoval, da se je zloga in dostojnost hranila med gosti. Iz vse prikazni tete Klare je sijal čar, ki je blagodejno uplival na stare in mlade, na izobražene in preproste ljudi. Uživala je najvišjo, najlepšo, najboljšo srečo, katero more doseči zastarela ženska: občno spoštovanje.

Pogovori družbe so bili danes kaj raznovrstni in živahni. Vsak se je sebi zdel govornik. Čestitalo se je najprej zaročencema, naposled so se rešetale domače in zunanje, državne in cerkvene novosti. Šele proti večeru jame žila zgo-

vornosti usihati. Zato začno z novič častitati mlademu paru. Vsakdo je znal povedati moder recept zakonski sreči. Ta predmet je mahoma podnetil prejšnjo zgovornost, posebno lepega spola.

„In vendar jaz še jedenkrat trdim: čim manj dekleta sanjarijo, tem srečnejše bo njih bodoče življenje, to vem iz lastne izkušnje“, reče glavarjeva soproga s poudarkom. To misel je bila nocoj sprožila že tretjokrat, dasi vselej v drugi obliki. Kdor je videl njeno napihnenost, bil je takoj prepričan, da sanjarjenje, da hrepenenje po višjem vzoru ni nikoli kalilo njenega duševnega miru.

„He, he, sanjarjenje primerjam sladčicam, katere jemljejo slast pri tečnih jedilih: kvari istinitost; mi stari ljudje to dobro vemo“, smejal se je okrajni glavar in prikimal zadovoljen svoji ženi za njeno dozdevno duhovito opazko.

„Jaz pa menim, ako dekleta sanjari, pustimo jo sanjariti; pride dan — in še prehitro pride —, ko se bo iz sanj prebudila“, odvrne teta Klara resno. „Naj mladina veruje“, nadaljevala je navdušeno, „mladosti in upanju, saj upanje jedino oživlja, osrečuje mladost. Kadar človeku vcepimo prerano nezaupanje, napravimo ga neobčutnega za vse, kar je lepo in dobro; jemljemo mu vero, katera ga navdušuje, zatemnimo mu luč, katera ga oživlja, s kratka: zastrupimo mu življenje.“

„Pač lepe so vaše besede, gospodična Klara“, dostavi gospod dekan; „toda, ako so te imele še nekaj veljave nekdanj, bojim se, da nimajo nobene več v naši popačeni dōbi, ko gmotnost in sebičnost prevladujeta svet.“

„Istina je, kar pravi gospod dekan“, pritrdi lekar in sname za trenutek svoje nesrečno becalo iz ust. „V sedanjih prozajičnih časih je treba, da se mladina uči spoznavati življenje, kakoršno je, ne, kakoršno bi imelo biti. Sploh naj se mlad človek za rana uči trpeti, potem se ne bo nikoli udajal praznemu domnevanju, ki je tako pogubno za življenje.“

„Vi mi govorite kakor iz lastnega srca, gospod lekar“, pohvali ga glavarica. „To je baš moje prepričanje, katerega si ne dam vzeti. Naj mladina, posebno pa dekleta, nikoli ne sanjarijo, da ne bodo prisiljene neugodno prebuditi se. In vi, gospodična Klara, veste najbolje, kako bridko je prebujenje.“

Ko je gospa glavarjeva z navideznim dobrohotnim glasom izustila one besede, tedaj so njene drobne sive oči švigale pomenljivo na ljubeznivo starko v njeni bližini.

Gospodična Klara, ali teta Klara, kakor so jo obče imenovali, zamižala je za trenutek in skoro nehoté je svojo belo, tanko roko potegnila

čez visoko čelo. Znano se je, da jo je zadela ona opazka. Vzdahnila reče počasi:

„Predobro vem, kako bridko je vzbujati se iz srečnih sanj“, in tajna otožnost se razprostrè po njenem sicer jasnem obrazu. „In vendar, dasi so mi sanje prizadevale hudih prevar in neizrekljivih bolestij, vendar mi še nikoli ni bilo žal, da sem se jim udajala.“

„Blaga duša!“ reče dekan polglasno. Mladi kapelan pa se nehoté ozre na idealno starko. V njegovem pogledu se je izražalo občudovanje.

„Sedaj se vé, da tako govorite“, odvrne glavarica porogljivo, „ko je sneg vaše glave ohladil ogenj dušnih strastij. V naših letih se pozabi kaj rado, kar je izginilo v preteklost, bodisi dobro, ali slabo, in veseli smo, da nam zli spomini ne kratijo rahlega ponočnega spanja, da nam pri obedu ne kazijo teka. Toda, pred tridesetimi leti, ko vam življenje ni rodilo drugega kakor borb in prevare, tedaj ste bili gotovo drugega mnenja.“

„Človek, ki je poln vzvišenih nazorov in blagih namenov, ne boji se nikoli bojev“, seže ji skoro nestrpno teta Klara v besedo. Ob tem pa se njene oči neustrašeno upró vanjo. „Saj predobro vé, da se bo moral za svoje nazore boriti, vedno, neprestano, do konca dnij boriti in trpeti. O, saj pa je tudi tisočkrat bolje omedlevati v togi krutih bojov, nego brēsti po blatu, omadeževati se s podlostjo malovrednega človeškega obstanka.“

Po teh besedah nastane v sobani neprijetna tišina. Samo glavarica se je nemirno gugala na svojem stolu in pihala predse.

Zaročenca se nemirno spogledata. „Tetka trpi“, rekel je sočutni Hildin pogled. „Tetka ima roman za seboj, in glavarica igra vlogo v njem“, govoril je bistri pogled nje ženina.

Kaj enakega so menda tudi drugi gosti slutili, zakaj vsakemu je bila znati zadrega. Vsak je spoznal, da je gospodinja razburjena, kakor še nikoli, kar je bilo nenavadno v njeni mirni naravi.

Kmalu so se razšli drug za drugim. Teta Klara jim ni branila odhajati, kakor sicer. Prijazno, kakor vselej, se je poslovila od svojih gostov, a njeno oko je žarelo, na njeno blede lice se ni hotela povrniti prejšnja zdrava rdečica.

Ko so se gosti razšli, povrnilo se je tudi teti Klari dušno ravnotežje. Pogleda k družini, ki je ravno sedela pri večerji, ter vsakemu naroči opravke za prihodnji dan. Nato se povrne v sobano. Pri oknu, v skrivnostnem somraku dolgih zaves sedi mladi zaročeni par, zamišljen v bodočnost. Ko teta vstopi, vstaneta ona dva in ji prideta naproti.

„Tetka, kako sva srečna, in za to srečo imava zahvaliti le vas“, reče Hilda hvaležno ter

objame teto. Da je govorila resnico, svedočila sta obeh radostna obraza.

Klara ju ganjena opazuje. „Kaj bi potem bilo lepega in vzvišenega v vajini mladosti, ako ne prava ljubezen in nje sladke sanje?“ misli sama pri sebi. In s tresočo roko pobožka mehko lice mlade stričnice.

„Bog blagoslovi vajino mlado srečo“, reče presunjena, „a vi dva sama bodita nje najskrbnejša čuvaja, da vama ne uide.“

Hilda se zgane. „Tedad bi bila resnica, kar se je danes groznega govorilo? Da vsa človeška sreča, in najina tudi, naj bi bila le prazna pena? Da vsi zlati upi in vse sladke nade le bridka prevara?“

„Res in ne res, kakor se sodi“, govori teta s pomirljivim glasom. „Ali ne veš, ljubi otrok, da se svet vidi nekaterim ljudem lep, privabljen, nekaterim pa grd, ostuden? — Nekako jednako je s človeško srečo. Kar jednega veseli, to drugega dolgočasi; kar se temu zdi blag čin, to imenuje drugi budalost. Jaz po svojem prepričanju smatram za pravo srečo samo dušni mir in srčno zadovoljnost, ki človeka osrečujeta bolj nego zakladi vsega sveta. Naše dušno stanje pa je le odsev naše narave, našega srca. Od todi sledi, da je sreča ali nesreča posameznega človeka najbolj odvisna od plemenitosti ali neplemenitosti njegove narave.“

„O ne vselej, tetka, ne vselej“, ugovarja Hilda živahno. „Vi zabite, da človeka zadenejo tudi take nesreče, s katerimi njegovo srce in njegov značaj nimata nič opraviti. N. pr. ko bi mi smrt vzela mojega Arha — groza, groza“, pretrga si Hilda govor in si — zgrozivša se — zakrije lici z rokama, „ali bi potem mogla biti še kdaj srečna, zadovoljna?“

„Srečna morda nikoli več, toda udanost, s katero bi prenašala svoje gorjé, vlivala bi ti s časoma mir in pokoj v dušo. In, veruj mi, pokoj, pridobljen s trdom in bojem, ni srcu nič manj tolažil, nego najmamljivejša sreča.“

„Bojim se, da bi me tak pokoj ne mogel nikoli utolažiti“, zamrmra Hilda in se trdno oklene roke svojega ženina, kakor da se boji izgubiti ga.

Mladič se ozre milo na njo, a ničesar ne odgovori. Klara pogladi z nežno roko njeno jasno čelo. „Ne plaši se po nepotrebi, golobčica moja; ne vidim sile, da bi se moralo baš tebi kaj takega pripetiti. Sicer pa je čisto naravno, da se ti sedaj zgrozi duša, ko misliš na trpljenje. In vendar, ker smo že prišli do tako resnega predmeta, hočem še nekoliko pristaviti. Saj nisi več otrok. Kot nevesta si nastopila novo dōbo življenja, svetlo, solčno, blaženo — toda, kdo ti je porok, da ti je sedaj pa sedaj ne zatemni oblaček? In na ta, gotovo tudi tebi

neizogibljivi, slučaj, želim, da bi bila pripravljena vsak čas. Imej dušo vedno oboroženo za boj, toda ne z mehkužnostjo in obupovanjem, temveč s krepostjo duhá. Vedi, da ženska ni še v popolnem pomenu ženska, dokler se ni bolest dotaknila njene duše. Sploh je bolest največja učiteljica življenja; ljubiti jo moramo in poslušati, kar nam nasvetuje. Kakor nevihta čvrsti in pomlaja prirodo, tako trpljenje trdi voljo in čisti srce.“

„Zapomniti si hočeva vaše zlate opomine, kaj ne, Hilda?“ reče pristav spoštljivo. „Vam smemo verjeti, ker iz vas govori gotovo izkušnja.“

„Res, tetka, vi se danes mojim očem prvokrat kažete v novi, nenadejani podobi“, méni Hilda, ki je nekaj časa nemo gledala predse, kakor zagobljena v kak spomin. „Ménila sem vselej“, nadaljuje nekako pobita, „da ste vi najsrečnejše bitje na svetu. In kako bi ne bila tega verjela? Nikoli vas nisem videla drugačne, kakor jasnega lica, prijaznega vedenja, veselo z veselimi, sočutno s trpečimi. Kako vas mika gospodarstvo tudi v svojih najpreprostejših delih, kako mirno prenašate mnogovrstne sitnobe, katere vam prideva gospodarstvo, kako ljubeznivo se zanimate za vsako še tako malovažno stvarco! In slednjič, s kako ljubeznijo in skrbljivostjo nadarjujete mene, siroto, že toliko in toliko let, kakor bi bila vaš otrok! Da, vsaka vaša beseda in vsako vaše delo me je utrdilo v krivi misli, da ljubite svoje življenje, da vam je svet dom miru in sreče. A danes sem slišala, da to ni tako.“

„In s čim sem ti dala povod, da si postala nakrat drugega mnjenja?“ povprašuje teta nekoliko v zadregi.

„Z današnjimi besedami v družbi“, odvrne Hilda odločno. „Ne, tetka, vi niste čisto srečni“, pristavi sočutno, zvedavo jo pogledavša. „Vas je morala nekdanj zadeti huda bol, katero izvrstno zakrivata, katera pa morda na skrivnem še skeli.“

„Draga“, reče pristav, smehljajoč se tiho, „lahno gibljajoče se modro-zeleno morje ima svoje skrivnosti, pa da ne bi jih imela nedoumljiva globina ženskega srca?“

„Moje srce pa jih nima“, ugovarja Hilda. „Ono je tebi, moj Areh, odprta knjiga in tako bo tudi vedno. Proti tebi ne bi mogla gojiti skrivnosti. Če sem vesela ali žalostna, želim, da je kdo deležen mojega veselja ali moje žalosti.“

„Ni vsak tako srečen, kakor ti, da ima sočutnega deležnika“, méni teta bridko.

Hilda se pripogne k tetinemu ušesu in med tem, ko njeno rožnato lice še bolj žari od za-

drege in sramežljivosti, zašepeče: „Tetka, ali vi niste nikoli ljubili?“

Klara se zgane. Ni pričakovala tega vprašanja. Trenutek molči. „Da bi ženska med svetom živela in umrla, ne da bi jo presunil kdaj ta čut?“ izpregovori naposled z bliščečimi očmi in milobnim, slovesnim glasom. „Ne, med temi ni bila teta Klara.“

„Ker ste ostali neomoženi, iz tega sklepam, da na ljubezen moje dobre tete ni svetica prijazna zvezda“, modruje Hilda. „Spomine svoje mladosti pa nama morate čim preje povedati. Iz njih se bova gotovo učila kaj koristnega za svoje življenje.“

„Bom, toda ne nocoj“, odvrne teta Klara kratko. „Gospod pristav, ob devetih se pri nas zaklepajo hišna vrata“, reče s prijaznim glasom, in njeno oko se za trenutek obrne na stensko uro.

Ženin je umel. Vstane, spoštljivo poljubi teti roko, poslovi se od Hilde ter zapusti hišo, ki je čuvala njegov biser, njegovo mlado zaročenko.

Drugi dan je močno deževalo. Lil je pozne jeseni prvi dolgotrajni dež, ki je prirodi to, kar so ženski leta: krut rabelj, ki z neusmiljeno roko uničuje svežost, čar, lepoto.

V sobani tete Klare, katera je bila sicer tako privabljiva o solnčnih dnéh, bilo je danes temno, vlažno, neugodno. Debele, goste kaplje so padale na okna, skozi katera se ni videlo drugega, kakor črni oblaki, podeči se drug za drugim.

Starinska oprava sobane se je zdela v somraku nekaka ropotija; oglodana, nevkusna. Obrazi na velikih oljnatih slikah rodbinskih pradedov so gledali nekam temno in neprijazno iz zatemnelih okvirov. Obile cvetice in ptuje zemске rastline, katere so vedno stale na policah oken in dajale sobani prijazno lice, stale so na tleh v kotu sobane po vrsti druga poleg druge. Kanarčki in liščki, ki so oživljali sicer s svojimi ljubkimi glasovi mračno sobano, pritiskali so glavice pod mehko perje in spavali prvo spanje, dasi še ni bilo pod noč. Celó jednakomerni tik-tak stenske ure se je dozdeval hripav, dolgočasen.

V sobani so znane osebe: teta Klara z zaročencema. Nič niso kaj veselega duha. Upliv slabega vremena jim tlači dušo in krati veselje.

Teta Klara odloži nogavico, na kateri se je zastonj trudila pobrati pentelj, ki je bil zlezal z igle, ter reče obžalovaje: „Ne gre več, mrak mi ustavlja delo, dasi je komaj poluštirih. Luč moramo prižgati.“

„Ne še, teta“, ugovarja Hilda. „Ko bi tako za rana prižgali luč, navdajal bi me neprijeten čut, kakor da smo že sredi zime. Vinotok pa, kakor upam, nam še prinese lepih, solnčnih dnij.“

„Pa vendar ne bomo sedeli v tem mraku do večerje, več nego tri ure“, začudi se teta. „V tej sobani nisem nikoli rada v temi; zdi se mi vselej, kakor da me tedaj pretresa mraz.“

Hilda skoči po koncu in kmalu je odela tetini rameni z ogrinjalko. „Tako“, dé potem zadovoljna, „sedaj vas ne bo tresel mraz. In — in, tetka, ali se vam ne zdi današnji dan kakor ustvarjen, da nama poveste kaj o svoji preteklosti?“ pristavi s prosečim glasom.

„Ti si silna“, méni teta dobrohotno. „Saj vem, da nimam mirú prej, nego da povem.“

„Takó je, tetka“, pritrdi Hilda, „zato le kar začnite!“

„A me dve nisva sami; gospod pristav gotovo ni radoveden, kakor si ti.“

„Skoro da sem, in se pridružujem Hildini prošnji“, odvrne pristav. „Prav rad bi poslušal vaše spomine.“

„Ker že ni drugače, bodi si“, vzdahne teta udana. „Saj sta mi vidva najbližja na svetu, zato mi bo v tolažbo, ako si pridobim vajino sočutje.“

„O tega si ni treba še le pridobivati“, oglasi se Hilda, katere gibčni jeziček ni nikoli rad počival.

Teta pokašlja. Ne sicer, kakor da bi jo v grlu bilo kaj poščegetalo, temveč ker v resnici ni vedela, kje in kako bi pričela. Naposled povpraša:

„Gospod pristav, ali ste si že kdaj ogledali slike, viseče po teh stenah? Vse predočujejo člene naše rodbine. Hildi sem že večkrat raztolmačila njihovo zgodovino, ona vé za vsakate-rega celó rojstveni in smrtni dan. Vas ne morejo zanimati, zato vas bom površno seznanila z njimi.“

Te štiri slike nam nasproti predočujejo moj rod. Bradati mož na desni, ki se tako resno drži, kakor bi se v svojem življenju nikdar ne bil posmejal, ta je moj oče; ženica, na njegovi strani, z nežnim obličjem in pohlevnimi očmi, je moja mati. Čvrsti mladenič blizu njene slike, ki gleda tako samosvestno, kakor bi bil ves svet njegov, je Andrej, moj jedini ljubljeni brat, Hildin oče, kateri nas je, oh, zapustil tako rano. In ono na pol šele razcvetlo dekle zaupnega pogleda in smehljajočih ust sem jaz, česar mi skoro ni treba omeniti. Vsakdo me pozna na prvi pogled, dasi je tam upodobljena moja pomlad, a sedaj je name padla zima let. No, one štiri slike na levi steni predstavljajo mojega deda in pradedo od očetove strani, potem brata moje matere, slavnega moža, ki si je kot državnik in pisatelj pridobil mnogo slave; a četrta slika zraven njega, ona starka, katere obraz je tako nenavaden, predočuje njegovo mater, mojo prarabico, katera je še pol stoletja živela za njim.

Tam v kotu sta videti dve viteški podobi, osebi, celó meni neznani, četudi sta bili našega

rodú. Sicer pa slednje niso v dotiki z mojimi spomini. Le toliko mimogredoč in za uvod.

Moja rodbina ni bila velika: oče in mati, brat in jaz; skoro ne bi mogla biti manjša. Brat in jaz sva se v tej hiši narodila, dasi moj oče ni bil iz teh krajev. Daleč, daleč od todi je tekla njegova zibelj. Še-le kot sedemleten dečko se je bil tukaj naselil s svojima roditeljema.

Njegov oče, moj ded, je bil imovit trgovec v Braziliji. Bolehal je več let zaradi mrzlice, po onih krajih razsajajoče. Vsako leto je moral zapustiti domovino, da si popravi zdravje v ptujem podnebj, v boljšem zraku. Obhodil je najbolj znamenite kopeli in letovišča evropska in tako došel tudi v naš kraj. Naše mestece je bilo že tedaj znano kot letovišče in je daleč okrog slulo zaradi čvrstega, zdravega gorskega zraka. In res, nikjer se ni tako kakor v tem malovažnem kotičku sveta okrepilo dedovo zdravje. Prebival je tukaj navadno po dva meseca, potem se vračal k svojim. A komaj je prebil nekaj tednov v domovini, napadla ga je vnovič prejšnja bolezen.

Rajni oče ni nikoli mogel pozabiti onih bridkih let dedovega bolehanja. Pravil je, da je tedaj neizrečena žalost in pobitost vladala v hiši. Ded vedno siten, togoten, otožen, živel je sam zase, ne brigajoč se ne za svoje posle, ne za gmotno stanje, niti za lastno rodbino. Bili so dnevi, v katerih je celó jedinega otroka, mojega očeta, sicer svojega ljubljence, pahnil od sebe. Babica je obupovala. Kaj je koristilo znamenito ime očetovo in pa vedno bolj rastoče imetje, ko je pa bilo rodbinsko življenje tako silno žalostno? — Zato je brez dolgih pomislov poslušala nasvet nekaterih dobrih prijateljev: da bi se preselili iz okraja, tako škodljivega na zdravju hišnemu gospodarju. Prodali so svojo trgovinsko hišo in velika tamošnja posestva, ter se naselili v tem mestecu, kot v najugodnejšem za dedovo zdravje. Nakupili so si tukaj posestva ter živeli srečno in mirno. Srečno, ker v enem letu je deda popolnoma in za vselej zapustila nalezljiva bolezen. Iz trgovca je ded postal kmetovalec ter z dušo in telesom živel temu novemu poklicu.

Njegov sin, moj oče, je moral po očetovi želji tudi oprijeti se tega po njegovem mnenju najsrečnejšega poslovanja. Po dokončanih študijah — zvršil je tudi vseučiliške nauke — prevzel je od očeta gospodarstvo, pozneje se srečno oženil in dosegel visoko starost. Bil je osemdesetleten starček, ko nas je zapustil.

Tudi moj oče je, kakor njegov ded, gojil željo, da bi Andrej, njegov sin, postal njegov naslednik. Posestva so nam vedno bolj rastla; kaj veselo je biti nekakšen majhen vladar tako lepega in obširnega imetja, dejal je čestokrat.

Klaro pa omožimo iz doma in ona dobi za doto lepo glavnico, katero smo naložili v ta namen.

A oče je bil napravil račun brez krčmarja. Brat je kazal za vsak stan več nagnjenja kakor za kmetovalstvo. Ni se dal pregovoriti. Posvetil se je pravniškimi študijam in postal znamenit odvetnik.

In tako sva menjala. Brat je zapustil očetovo domovje, in meni namenjena glavnica je postala njegova; mene pa so odločili za naslednico velikemu imetju.

Zdela sem se pa tudi kakor ustvarjena za kmetovalko. Česar je brat k temu poklicu pogrešal, pokazalo se je kakor nalašč pri meni v podvojeni meri. Bila sem pravi otrok prirode. Bivati med zelenjem in cvetjem, baviti se z domačimi živalmi, nadzirati posle in delavce, to je bilo moje največje veselje. Zalivala sem vrt z vrtnarjem, plela s plevicami in, kjerkoli sem mogla, tam sem sodelovala. Koliko preglavice sem zaradi tega delala svoji ostrji odgojiteljici, katera me je celih deset let mučila s poukom v potrebnih in, žal, še več nepotrebnih vedah! Materi ni bilo posebno po volji moje negosposko vedenje, a ni se protivila, vedé, da oče to rad vidi. In res, on si je zadovoljen mél roke, imenoval me svojo ljubljenco, ki bo nekdanj mestu svojeglavnega in brezpametnega fanta — ménil je brata — pospeševala čast njegovega daleč okrog znanega posestva. Roditelja, posebno oče, sta se bila utrdila v tej nadeji: kakor je ded, kakor bova midva, tako mora tudi Klara živeti in starevati v tej hiši kot mogočna in veleumna gospodarica, dejal je čestokrat.

Jaz sem se prav dobro vjemala ž njihovo željo, zato sem se nič ali vsaj jako malo zanimala za zunanji svet. Niti v sanjah bi nihče ne bil mogel misliti, da bi se utegnili drugače zgoditi, kakor je bilo določeno.

Leta so potekala. Iz deklice sem postala devojka in, kakor sta roditelja trdila, že godna za možitev. Njuna največja skrb je zdaj bila najti primerne zeta, ki bi se k nam priženil. Marsikaterega sta že bila iztaknila, a nobeden mi ni ugajal. Ne, kakor da bi ta ali oni ne bil spoštovanja vreden mož: a meni se ni hotelo nič oglasiti v prsih, ko sem občevala ž njimi. Bilo mi je, kakor da občujem s katerokoli izobraženo osebo. Bila sem vesela v njih družbi, a potem se nisem več menila za to. Toda ob enem me je obhajala zavest, da morajo navdajati nevesto nasproti ženinu drugačna čustva, kakor navadna. V moji mladostni duši se je že bila oglasila neka skrita, mogočna navdušenost, kakor o neki veliki, vzvišeni, neizmerno vabljivi stvari, katere si pa nisem mogla raztolmačiti, neki stvari, katera je bila skrita v bodočnosti.

In zdelo se mi je, kakor da ravno v združenju dveh bitij za celo življenje mora tičati skrivnost moje prijetne slutnje.

Zato sem odločno odbila vsako snubitev v veliko žalost svojih roditeljev. Moj čas ni še prišel; nobeden izmed teh snubačev ni podoben vzoru, katerega si želi moje srce, dejala sem v svojo obrambo.

Mati je nevoljno majala z glavo. „Ko bi vsakdo čakal, dokler se prikaže njegov zakonski vzor, zemlja bi se kmalu izpraznila zakonskih prebivalcev“, dejala je s svarečim glasom.

Mati je govorila prav, a jaz menda tudi, in tako se je za nekaj časa odložila moja možnost. Bila sem še mlada, in marsikaj pride samo od sebe, kar je najbolj prikladno. (Dalje.)

V majniku.

Kakó se zemlja pomlaja,
Vse klije in dije in vstaja!
Prirodo je majnik objel:
Ves moder obok je nebesni,
Vse živo raduje se v vesni,
In jaz sem zopet vesel.
Le včasih solnce nebeško
Posije v srcé človeško
Takó blagodejno nakrát,

Da zabi vse teže, bridkosti,
Da vsakega ljubi v radosti,
Naj ptujec mu je, ali brat.
O pijem naj sladke občutke,
Uživam te kratke trenutke! — —
Še bode mi slavec drobil,
To cvetje in petje ni zadnje,
Sijalo bo solnce pomladnje,
In jaz se bom — morda solzil.

Anton Medved.

Bilo — ne bilo.

Slavni dedje, slavni veki,
In junakov vrli čini
V časa so odpluli reki,
In o njih so le spomini.

In v spominu jih držijo
Stare pesmi, pripovedi,
Ki se zmerom bolj gubijo,
Z babicami mró in dedi.

Novi rod po novem seza,
Staro, zdi se mu, ne rabi;
V nov voz nove konje vpreza,
In na staro vse pozabi.

Gine vse, kot žar večerni,
Kakor jutra megle lahne,
V prostor davnosti nezmerne
Vse, kot rosa drobna sahne.

Rod slovenski ima davnost,
V davnosti junaštvo skrito,
Skrita v davnosti je slavnost,
Vse le v tème je povito.

Naše bilo svoje čase
Črno-morsko je bregovje,
Carigrad čul naše glase,
In Heladino vodovje.

V Dunavu Sloven ribaril,
Pasel je v Tirolah čede,
In v Beneški gospodaril,
In po Adriji do srede.

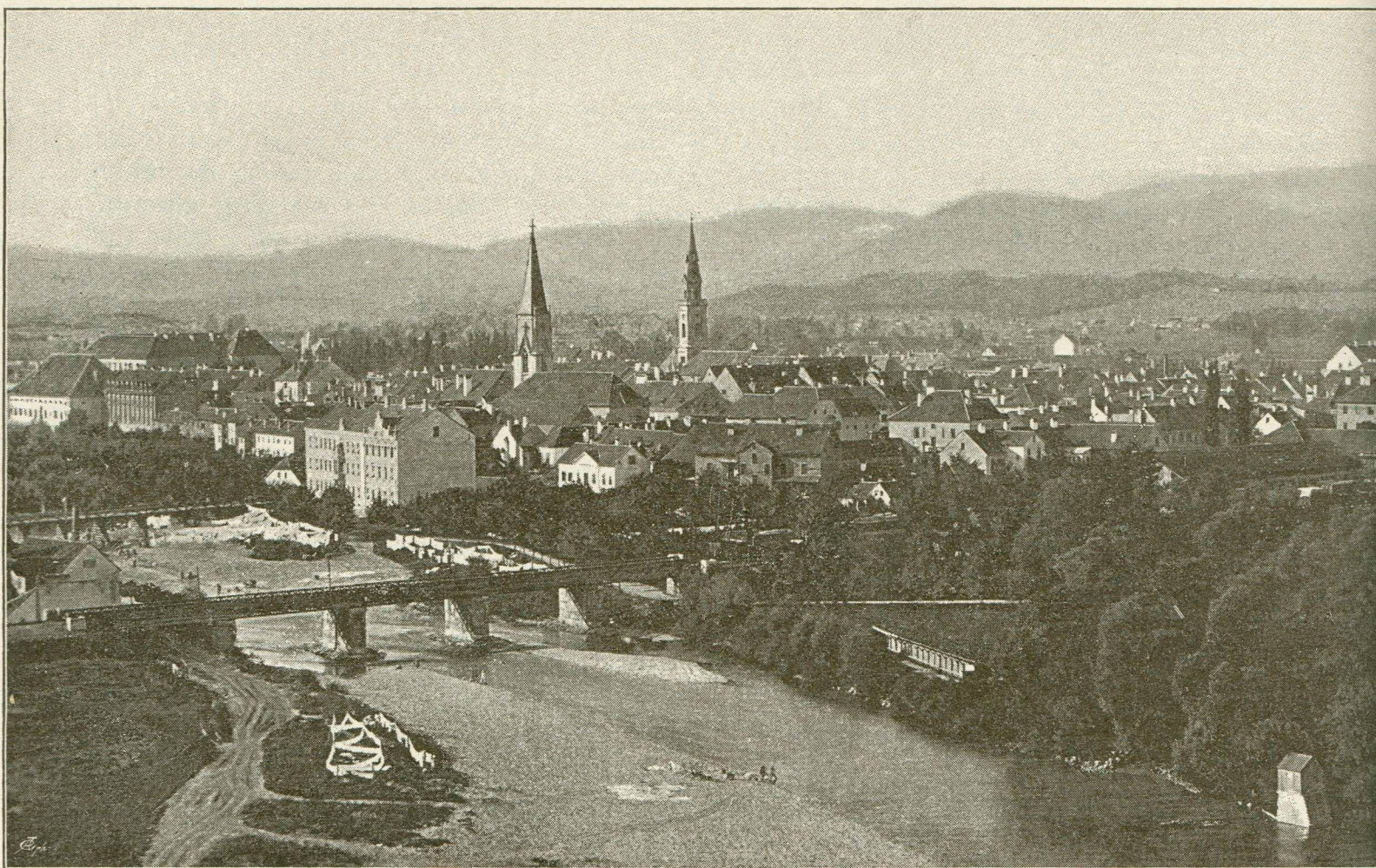
Pol zemljé habsburške krone
Nekdaj je slovenske bilo,
Pa objele nas so spone,
V ptujstvo se slovenstvo zlilo.

Bilo je — a je minulo —
Nekaj nam je še ostalo,
Kar je slavo nam sesulo
In nam hrabrost spodkopalo:

To razdor je vražji, dedni
V sredi našega šotora;
Če nas vrag pusti sosedni,
Boj domá se bíti mora?

Boj potihni, sprava pridi,
Verno srca si sklenimo;
Po nesreči zarja vzidi,
Bogu, narodu živimo!

Anton Hribar.

Celje. (Fotgr. S. Magolič.)

Celje in okolica.

(Povestne in mestopisne črtice. — Poleg „Celjske Kronike“ i. dr. sestavil *Andrej Fékonja*.)

„Cele, pod rimskoj oblastjo glavno mesto srednjega Norika, v 14. ino 15. stoletu pa sedež toliko premožnih ino imenitnih grofov, ni samo le za vso Štajersko, nego tudi za vse sosedne dežele imenitno mesto, kajti se je v njem mnogo godilo, kar zadene te dežele. Zato obseže tudi ‚celska kronika‘ mnogo za domovino ino za sosedne dežele pomnenja vrednega. Ménim tedaj, da ne bodo samo le Celani to kroniko radi brali, temveč da se bodo tudi drugi s njo soznani hotli; zategadel jo natisniti dam.“

Ignac Orožen.

Opisan je v raznih knjigah, časopisih in novinah slovenskih že marsikateri kraj slovenske zemlje: tu prijazno mesto in ličen trg, tam pisana dolina in zelena gora, pa zopet mirno jezero in bistra reka; sedaj ta, sedaj ona zanimiva okolica lepe naše domovine. In to ali v povestnem obziru, ali v prirodnem pogledu, ali bodisi v kakoršnem koli odnošaju k boljemu nje poznavanju i na domu i po svetu.

Jeden izmed najzanimivejših predelov obče naše domovine, slovenske zemlje, je gotovo Savinjska dolina in v njej posebe okolica celjska. Kakor je krasen ta kraj v pogledu prirodnem,

tako je tudi znamenit v obziru povestniškem; ter zato pač vreden, da si ga nekoliko natančneje predočimo.

„Celje, staro slovensko mesto — kakor veli P. Hicinger v svojem ‚Domačem Kolaru slovenskem‘ za leto 1864., str. 95 — Celjsko mesto na slovenskem Štajerji stoji prav na prijetnem in priložnem svetu; lepa rodovitna ravnina ga obdaja skoraj na vsako stran, bistra Savinja urno teče ob kraji, železnica memo drži proti jugu in severju; na bližnjem griču so ostanki starega grada, nekoliko bolj oddaljen je novi grad. Tudi v mestu se dá prijazno

bivati; ceste in ulice so čedne in zložne, hiše pripravno in lepo stavljene, cerkve po redu zidane in okinčane, učilnice po potrebi oskrbovane, naprave za ubožne in bolnike osnovane.“

In drug pisatelj naš pravi: „Starodavno, nekdanje slavno, mesto Celje leži (stoji!) pod $32^{\circ} 54'$ vshodne dolgosti in $46^{\circ} 14'$ severne širivosti, v južno-vshodnem kotu krasne Savinjske doline, na levem bregu bistre Savinje, v katero se ondi izliva vijugasta Voglájina združena s Hudínjo. Od glavnega štajerskega mesta Gradca je Celje oddaljeno $16\frac{3}{4}$ milj; nad morjem je vzvišeno 234·156 metrov ali 741 dun. čevljev, in pokriva 166·473 hektarjev ali 289 oralov 828 □⁰ zemlje. Ima po zadnji ljudski štetvi od l. 1890. vkup 6264 stanovnikov, ki so po narodnosti z večine Slovenci, vendar kakor skoro po vseh slovenskih mestih tako ponemčeni, da jih ne bi spoznal, ako bi jih ne izdajala imena. Po svojem zemljepisnem položaju ter po državnih in trgovinskih razmerah se sme Celje imenovati glavno mesto Malega Štajerja; kajti skoro vsi štajerski Slovenci se morajo v svojih domačih in javnih stvareh in potrebah obračati v Celje.“ („Slov. Gospodar“ 1878, št. 14.)

Celjska okolica, v širšem pomenu, leži zemljepisno po priliki med $32\frac{1}{4}^{\circ}$ in $33\frac{1}{4}^{\circ}$ vshodne dolžine, pa 46° in $46\frac{1}{3}^{\circ}$ severne širine. Po prirodnem obrazu površine se deli ta prostor na ravni in brda.

Ravnica, prostirajoča se med Letúšem in Celjem, imenuje se sploh Savinjska dolina, tudi srednja Savinjska dolina, katera se proti Vójniku in Téharjem razširja v združeno Hudínjsko in Voglájinsko polje, skupno tudi Bozne zvano. Prava Savinjska dolina od Letúša do Celja je 22·5 km dolga in poprék 3·75 km široka. Kar je doline niže Celja proti Laškemu trgu in Zidanemu mostu k jugu, računi se k dolnjim, više Letúša na zapad proti Mozirju in Lubnemu pa k gornjim Savinjskim dolinam.

Vzvišine na južni strani med Vranskim, Zidanim mostom, Planino in Podčetrtnom se imenujejo skupno Celjske gore. Na zapadu so od Vranskega po krajevnih nazivih Gornjegradске, Lubenske in Solčavske ali v obče Savinjske planine. Te-le prehajajo na severnem obodu v takozvano Dravo-savsko pogorje, raztezajoče se proti vshodu kot Šóštanjsko in Vitanjsko Pohorje prek Konjiške gore do Šmárijskih hribov. Južna in zapadna stran teh vzvišin je gorata, severna in vshodna samo hribčasta. V Celjskih gorah je n. pr. Gozdnik 1088·6 m, Tolst 832·6 m visok.

Med vodami je glavna reka Sávinja, katera izvira v Solčavskih planinah, teče v glavni črti proti vshod. jugovshodu do Celja, kjer se v pravem kotu obrača na južni jugozapad ter se pri Zidanem mostu izliva v Savo. Dolga je Savi-

nja, po ovinkih merjena, 87·17 km ($11\frac{1}{2}$ milj), široka od Mozirja do Celja 66·36 m in od Celja do Zidanega mosta poprék 47·4 m. V Savinjo pritekajo na levem bregu Lubnica, Suha, Trnova, Libija, Paka (največji pritok), Ložnica, Podsevnica, Voglájina s Hudínjo, Lahomen in Gračnica, na desni pa Lučenski potok, Dreta, Boljska s Trnavico, Reka, Kolja, Pongraški in Libojški potok, Rečica in Breznica.

Razven mesta Celja so v celjskem okrajnem glavarstvu ti-le trgi s številom ljudij: Sv. Jurij ob južni žel. 422, Vojnik 616, Žalec 657, Braslovče 322, Mozirje 511, Rečica 414, Lubno 840, Gornjigrad 797, Vransko 694, Laško 798, Vitanje 390, Konjice 994. Ne daleč od Celja so toplice in zdravilna kopališča pri Dobrni, na Laškem in v Rimskih toplicah.

Povestnica.

Kar se dostaje povestne strani Celja¹⁾ in celjske okolice, pač so resnične našega kronista besede, ki sem jih postavil na čelo temu spisu: „Celje, pod rimsko oblastjo glavno mesto osrednjega Norika — po imenu Celeja, v XIV. in XV. stoletju pa sedež toliko premožnih in imenitnih — tako zvanih — celjskih grofov, ni samo za vso Štajersko, nego tudi za vse sosedne dežele imenitno mesto, kajti se je v njem mnogo godilo, kar zadeva te dežele.“

Da, uprav Celje, to dandanes malo in po sebi neznatno mestece, bilo je nekdanje povestnici veliko in znamenito. Skromna njegova sedanjost se diči s slavno prešlostjo. Ponosno se lahko pozivlja na svoje svetovne dogodke v

¹⁾ Od kodi je ime „Celje“? „Mit diesem Namen hat es ein Bewandniss, wie mit dem Namen Lotmerg“, pravi Trstenjak. Naj priobčim to, kar mi je pisal veliki naš zgodovinoznanec v zasebnih pismih (meseca sušca l. 1878.) 1. V besedi Celje je nastal glas odprti *e* iz *a*, prim. brät = brat, kakor se v celjski okolici govori, tudi lastno ime Mlakär = Mlakär iz Mlakar. Moramo bolje misliti na *a*, in — kar je spomina vredno — Ptolomaeus piše: Καλέια, a ne Κελεία, ime tega mesta. Dokazano pa je in kritični jezikoslovci so sprejeli za resnico, da je latinski *c* pred sledečim *e* in *i* tje v VI. in VII. stoletju, v dōbo po prihodu Longobardov v Italijo, še se glasil kot *k* (prim. Corssen Lat. Aussprache, 2. Aufl. I. 48). Ves čas zapadno-rimskega cesarstva je bil lat. *c* pred vsemi vokali jednak grškemu *k*. Govorilo se je torej Kēleja, ali boljše označeno: Kāleja. Potemtakem bi imeli them. kal, dialekt. käl, in suffiks: ēja (ѣя), kakor nahajamo v stsllov. Бръѣтя (brъzēja), syrtis, die Sandbank. Gledé na topično lego, katera je v starodavni dōbi bila močvirna in kaluzna, značilo bi stsllov. kal, πηλός, lutum, blato, in Kalēja, Kāleja bi bil locus coenosus, luteus, palustris, blatni, močvirni kraj. Sedanji izvor: Cēlje, iz katerega je nastalo nemško: Cilli, izvira iz poznejše dōbe, ko se je lat. *c* pred *e* in *i* kot *c* (nemški *z*) začel izgovarjati, ko se je glas *k* pred *e* in *i* izpremenil v *c* (= nemški *z*), ter se je začelo govoriti: Cicero, cella namesto: Kikero, Kella. Latinščina je bila uradni jezik

starem in srednjem veku, s kakoršnimi se ne more ponašati marsikatera prestolnica ne prejšnjih ne naših dnij.

Poleg takih činov svetovnih — v dôbi Rimljanov in za celjskih grofov — pa moremo za beležiti o Celju in njegovi okolici tudi dokaj krajevnih zanimivostij zgodovinskih. Tako je za nemškega cesarstva v X. do XII. stol. bila Savinjska krajina poseben upravni oddelek s svojimi oblastniki. Pozneje je v turških bojih občutila tudi ta stran naše domovine kruto silo azijskega divjaka; in tudi v domačih borbah, v takozvanih „kmetskih puntih“, ni bilo brez nasilja in krvi, kakor naposled niti v našem veku ne brez vojnih nadlog.

A ne samo svetovna povestnica, tudi cerkvena zgodovina nam podaje o Celju in njegovi okolici spomina vrednih zgodeb. Že v prvi dôbi krščanstva med prvotnimi stanovniki je stala tukaj v celjskem mestu škofja stolica; a še preje je bil proslavil svoje rodišče sv. Maksimilijan. Po zopetni pokristitvi novodošlih Slovencev pa je bila ta stran slovenske zemlje od XII. do konca XVIII. stol. neka posebna cerkvena okrajina, tako imenovani Savinjski arhidijakonot, okrožje za namestnike oglejskih patrijarhov z nekaterimi škofovskimi pravicami. Pa tudi protestantstvo ima iz svojega časa tukaj dobršen del svoje povesti.

Razven človeških dejanj in dogodov so bili naposled tudi prirodni pojavi, kakor potresi, povodni, ogenj, bolezn, glad in druge nezgode, ki so razsajale in mnogo v posledicah svojih vplivale po tem-le našem kraju.

In tako hrani Celje, kot glavna in najznamenitejša točka tega predela, s svojo bližnjo in

cerkve in gosposk, in tako se je ljudstvo navadilo izgovora, kakor je rabil duhovnikom in uradnikom, ker se je bil sčasoma izgubil izvirni izgovor in pomen imena. — 2. V them. kal imamo pa še drug za lego Celeje prikladen pojem, kateri znači: hrib, višino. Glagol se nam je sicer izgubil, a besedoskladje živi še v lastnih imenih. V župniji sv. Jakopa v Doluse imenuje neki breg: Kal, na Kranjskem sta hriba: Črni Kal, Sivi Kal; Kale, gorat kraj v Vranski okolici, isto tako v župniji sv. Ilja pri Velenju, Kalnik, visoka gora poleg Lutbrega v Hrvaški. Litevski: kelti, dvigati se, kálnas, hrib, iz tega naše čelo; sorodno lat. cel-su-s, ex-cel-lo, cul-men — collis, gršk. κολ-ωνός, hrib, vrh, st. saks. hol-m, hrib, grič. — Ker ljudstvo še vedno izgovarja: Cēlje, to je prvotna oblika bila: Kalje, dialekt. Kēlje — Kälje, in to bi pomenjalo: gorat, hribovit kraj. Sufiksa: je ne pozna latinski jezik; Rimljan je torej imenu dal latinsko obliko: Celeia. Sicer imamo mi tudi sufiks: ēia, vendar ne kaže, kakšno je ime; kraj bolje znamenjuje oblika Kalje — Kälje. — V Celeji in njeni okolici so se godile mnoge izpremembe, ali kraj je gotovo ostal zmerom središče latinsko uradujoče duhovščine. V VI. stoletju, kakor omenjeno, začelo se je lat. c pred e in i izgovarjati kot slov. c = nemški z, in tako tudi: Celeja namesto: Keleja, in iz ust duhovščine in gosposke je prešel izgovor v ljudski jezik. — Tako Trstenjak.

daljnjo okolico vred, dosti srečnih in nesrečnih, veselih in žalostnih spominov iz naše usodne minulosti, ter nahajamo Slovenci uprav v celjskih zgodbah lep kos povestnice svojega národa.

Naslednje črtice nimajo torej samo zgodovinskega namena, ampak zajedno naj tudi vne-majo rojake za čim večjo ljubav domovine.

Celje in okolica v dôbi Rimljanov.

„Kadar popotnik v lepo Savinsko dolino pride, najde starodavno Celejo. Kamor se v tem prijetnem mestu le ogleda, povsod zadene na ostanke rimskih spomenikov. V prijazni Savinski dolini še vsako leto plužno črtalo izrova nove zaklade.“

Davorin Trstenjak.

O najstarejših prebivalcih v celjski okolici nahajamo nekaj sledov v griški in šentpavelski župniji, oziroma v krajih Bezovniku in Šeščah. To so namreč starinska pokopališča ali tako zvane gomile, kakoršnih je itak mnogo znanih povsodi na slovenski zemlji.

Navadno imajo, zlasti nemški učenjaki, take nasipe za keltske grobove. No drugi trdé, in to z razlogi, da so te gomile slovénke, ter so prvi stanovniki v naši strani bili uprav Slovén. Pisana povestnica nam o tem seveda ničesar ne javlja vse tje do dôbe Rimljanov, s katerimi za našo domovino sploh počenja zgodovinska dôba.¹⁾

Iz rimske dôbe pak imamo, kakor na slovenski zemlji v obče, tako posebe tudi v lepi Savinjski dolini in njeni okolici še dandanes obilnih zgodovinskih spominov o tedanjem latinskem življu. Osobito znamenita je glavna točka vse okolice, v jugovshodnem kotu doline stoječe mesto Celje, rekše starodavna Celeja. Res — da velim z našim Davorinom Trstenjakom — „kamor se v tem prijetnem mestu človek le ogleda, povsod zadene na ostanke rimskih spomenikov“. Pa tudi v prijazni Savinjski dolini, — in kakor rečeno, po vsej tukajšnji okolici — takorekoč „še vsako leto plužno črtalo izrova nove zaklade (Novice 1853. 18).

V naslednjem sestavku podajem torej nekoliko kulturno-historičnih črtic o Celju in okolici iz rimskih časov, da vidimo, kako zanimiv in znamenit je ta kraj v naši domači povestnici stare dôbe.

Rimska Celeja.

Ni dvojbe, da so temelj Celju položili že prvotni prebivalci naši — Slovén. To kaže že

¹⁾ Vid. „Dom in Svet“ 1894: Ogled po stari povestnici slovenski, str. 311.

njegovo ime, ki ima z nekdanj čisto slovenskim Celovcem isto koreniko. A kedaj bi bilo Celje nastalo, tega nam povest ne pové in povedati ne more.¹⁾

Rimljani so torej, zavladavši v tem kraju — v Panoniji l. 33. in v Noriku o. l. 14. pr. Kr. — Celje že našli, akoprem menda še malo in ubožno mestece.²⁾ Prvi je omenja rimski pisatelj Plinius mai. (umrl l. 79. po Kr.) III. 23 med noriškimi mesti po imenu Celeja. Claudius Ptolemaeus (umrl l. 147.) II. 14 piše Κελεια in veli, da je najskrajneje mesto v Noriku, 36 miliarijev od Petovija (Ptuja) oddaljeno; a Ph. Cluverius (Vindelicia et Noricum c. V.) računi daljavo med tema mestoma na 35.000 korakov.³⁾

Zaradi lege na meji Panonije in na razvodju vélike ceste kazala se je Celeja Rimljanom dosti važen kraj. Meja med Norikom in Panonijo je namreč bil takozvani Mons Cetius, t. j. gorovje od sedanjega Kahlenberga pri Beču (Dunaju) preko Semernika, Lanč pri Gradcu, ter preko panog Pohorja, preko Boča, Laškega trga, Trboveljskega hribovja pa do Šmárijine gore pri Ljubljani.⁴⁾ Vélika cesta pak, katera je iz Italije vodila skoz postaje: Akvileja, Emona, Ad Medias (Vransko) v Celejo, delila se je ter šla jedna: čez Celejo nad Lotodos (Stranice), Ragindono (Čadram) v Petovij (Ptuj) itd., in druga: iz Celeje pa nad Upellae (Vitanje), Collatio (Slovenji Gradec) v Virunum (Gospa Sveta) itd.⁵⁾

Rimski cesar Claudius (41—54) je torej v sredi I. veka naselil v Celje prve Latince. S tem se je mesto vse bolj povzdignilo in razširilo. Tudi je ta cesar podelil mestu rimska državljanska prava s svojimi zakoni in oblastvi. Vsled tega pa je Celeja postala „municipium“; a po svojem zavetniku Claudiju se je ta rimska naselbina imenovala tudi „Claudia Celeja“.⁶⁾

Že iz tega, da je rimski cesar Celje tako odlikoval, moremo sklepati, da je bila Celeja takoj v oni dôbi nekaj več, negoli navadna rimska kolonija, ali tudi le samo rimski tabor ali vojaška postaja; temveč da je Celeja že tedaj bila sloveče in imenitno mesto. Ime „municipium“ je namreč dajalo ob času republike in v I. stoletju po Kr. dotičnemu mestu neko posebno prvenstvo nad drugimi mesti, ki so bila le navadne rimske naselbine, „coloniae“. Kakor povedano, imelo je municipium rimsko državljanstvo, a se je upravljalo po svojih samostalnih zakonih. Na čelu mestnega urada so bili

izprva štirje možje, od katerih sta bila dva za sodstvo, „duumviri iure dicundo“, in dva „aediles“ za upravniške posle. Duumvira sta bila predsednika senatu in ljudski skupščini ter najvišja sodnika, nekako to, kar konzula v Rimu; aedila pak sta nadzorovala javna poslopja, ceste in trge ter skrbela za mir in red na trgoviščih.¹⁾ V Celju še dandanes pričata o tej davni slavi mesta dva kamenita spomenika; jeden (v zidu pri vratih prejšnje mestne bolnice sv. Elizabete poleg župne cerkve) z napisom:

TI. CLAUDIVS MVNICIPII. CELEI...
LIB. FAVOR. V. F. SIBI . . . IVLIAE.
PVSILLAE CONIVGI. SVAE. ET. SV...;

in drugi (v Gosposki ulici št. 12 v takozvanem Antikenthor) z napisom:

M. P. O. C. BELLICIVS INGENVVS
IVIR. CL. CEL.

= duumvir Claudiae Celeiae etc.²⁾

Kaka je bila rimska Celeja o prehodu III. v IV. stoletje, opisuje nam nekoliko „Vita S. Maximiliani“ blizu tako-le: Bila je bogata, jako obljudena, silna v orožju, s plemenitimi in slavimi meščani nastanjena, s stolpi zavarovana, z marmornimi palačami okrašena, zmerom pripravna na boj, druga Troja po predstvu, žal, tudi po usodi.³⁾ V Savinji se je našlo več rimskih kamenov spomenikov, kar kaže, da je tam, kjer sedaj Savinja teče, nekdanj bilo mesto, in da je staro Celje bržčas stalo na obeh bregovih Savinje.⁴⁾ V trdnem taboru pak je bila zmerom nameščena močna četa vojakov za posadko, od katerih sta zabeleženi na kamenitih spomenikih

LEG. II. ITAL. in LEG. XXV.

Vojaški oddelek je bil po vsi priliki v sedanjem graškem predmestju. Tu je namreč bilo v vrtu trgovca Jan. Stallnerja najdenih posebno mnogo vojaških spomenikov (med 1853.—1859. letom triindvajset in l. 1863. še šest kamenov), ki so jih bili postavili sami legijonarji in ponajveč beneficijarji vse I. O. M., a poleg njega le bojnim božanstvom: Depulsori in Eponae. Ne daleč proč, blizu cerkve sv. Duha, pa so našli kip prisegajočega vojaka, in nekaj bliže proti mestu pri graških vratih neki relief z raznim orožjem, ščiti, golenicami, oklepi, sulicami, sekirami, trobljami itd.⁵⁾

¹⁾ Iv. Lapajne: Zgod. štaj. Slovencev 13.

²⁾ Ig. Orožen: Celska Kronika str. 6.

³⁾ Dr. J. Hoisel: Cilli u. dess. Sannbäder 4.

⁴⁾ D. Trstenjak: Novice 1870. 4.

⁵⁾ Novice 1856. 71.

⁶⁾ Ig. Orožen: C. Kronika 7.

¹⁾ Sim. Rutar: I. j. Zvon IV. 341.

²⁾ Ig. Orožen: C. K. 297. 295.

³⁾ Dr. J. Hoisel l. c. 3.

⁴⁾ Ig. Orožen C. K. 291.

⁵⁾ Dr. Al. Huber: Christthum in Südostdeutschland I. 95. sl.

Znamenita pa je bila Celeja za Rimljanov posebej kot glavno mesto osrednjega Nórika in središče cesarjevega namestnika. To kaže neki v Celju najden kamenit spomenik z napisom:

*D. M. FL. CONSTANTINO. CLEMEN-
TISSIMO ATQ. VICT. AVG. MARTI-
NIANVS. V. P. PRAESES PROVINC.
NORICI MEDITER. D. N. M. Q. EIVS.¹⁾*

— Izza razdelitve rimske cesarjevine po Konstantinu Vélíkem v štiri velike prefekture na 14 (politiških) dijecez z 116 provincijami, bili so v posameznih provincijah upravitelji v obče imenovani „rectores“, po stopinji provincij pa tudi „consulares“, „correctores“ in „praesides“. Provincij upravitelji (rectores) so bili podrejeni „vikarjem“ v dijecezah, ki so pa bili namestniki predstojnikov v prefekturi „praefecti praetorio“ zvanih; in področje rektorjev je bilo isto, kakor vikarjev v manjši meri. Po činu (stopinji) so spadali konzularji, korektorji in prezidenti večjih provincij v razred kot „clarissimi“, prezidenti manjših provincij pa v razred kot „perfectissimi“. Znak dostojanstva njihovega je bila knjiga na krasni s preprogo pokriti mizi pod cesarjevimi doprskimi podobami. Pred njimi so hodili glasniki in uradni sluge, in knjigo s cesarjevimi poprsji so nosili pred njimi. Cesarji so v pismih rektorje kakor vikarje naslavljali: „gravitas tua“ in „sinceritas tua“.²⁾ — Razven omenjenega Martiniana, kateri je postavil svojemu cesarju Konstantinu oni spomenik l. 314., znan nam je cesarjev namestnik v Celeji še Valerius Clemens, l. 253., baje rojen Celjan, kateri se je bojeval z Goti in Markomani.³⁾ Tudi oni sodnik Eulasius, o katerem pripoveda Vita S. Maximiliani, da je bil od cesarjev v mesto Celejo poslan, da odvrne navale divjih narodov, a je silil kristijane k malikovanju in dal istega lavreaškega škofa, rojaka celjskega, obglaviti, bil je morebiti tedaj novi osrednje-nóriški upravitelj, l. 284. ali verjetneje 303.⁴⁾ Ali je pa oni M. Ulpus Rutilianus, ki se je za Aleksandra Sévéra v Perziji bojeval, in mu je „praefecto suo . . . cohors Tauriscorum“ postavila spomenik na Lisci pri Razboru ob Savi, tudi bil upravitelj provincije, ni gotovo; a v Celeji je baje umrl l. 237.⁵⁾

V davni Celeji je bilo za rimskega gospodstva seveda uvedeno tudi rimsko pogansko bogočastje. Tempelj bojnega boga Marta je bil na glasu po vsej cesarjevini; in uprav k temu

templju je velel sodnik Eulasius vleči sv. Maksimilijana. Stal pa je Martov tempelj nekje v graškem predmestju, morebiti blizu graških vrat, kjer je bil najden oni relief.¹⁾ Pri sv. Petru za Žalcem pa je bil najden spomenik, postavljen Ursu, svečeniku celjskega templja, z napisom:

*C. NONIAE F. VRSI SACERDOTIS
GABESIS MONTIS . . .²⁾*

O rimskem bogočastju v stari Celeji svedoči še tudi več tukaj se nahajajočih kamenov spomenikov, kateri so posvečeni razven I. O. M. t. j. Iovi Optimo Maximo = Jupitru, še tem-le bogovom in boginjam:

*MARTI HERCVLI VICTORIAE
NOREIAE,*

*I. O. M. EPONAE ET CELEIAE SANCTAE,
GENIO CIVITATIS ORDO CELENS . . .,*

*I. O. M. CVLMINA DEIS DEABVSQVE
OMNIBVS . . .,*

GENIO ANIGEMO CVLTORES EIVS.³⁾

In razven napisov, ki časté božanstva, nahajajo se v Celju tudi kameneni obrazi in razni znaki iz starorimskega verstva. V steni pred „Starinskimi vrati“ in na prejšnjem Kinkovem dvorišču sta dve moški podobi z bikovimi rogovi in ušesi; na južni strani Dereanijevega skednja so moške podobe, v roki držeče kij; v stebru vrat v vojašnici je mladenič s sokolovimi peruti na plečih, v roki pa držeč solnčni bokal; na stebru dvornih vrat Tapeinerjeve hiše, „Žabnjak“ imenovane, je moška podoba, naslonjena na trs z listjem in grozdem, v roki držeča orgljice in paličico, noge pa križem položene in iz leve pete rastó trije listki bršljana; in na župni cerkvi na severni strani je podoba s kopjem, kladivom v obliki križa, ščitom, oklepom in okrilatimi strelikami.⁴⁾

No, ker je stala naša Celeja ob pokrajinski meji in pri veliki cesti, bilo ji je to mnogokrat tudi v nadlego in nadlogo. V malone vseh vojnah in bojih, tako v domačih nemirih in prevratih rimskih, kakor v silnem vrenju in preseljevanju raznih ptujih narodov, trpelo je mnogo mesto pa i vsa tukajšnja okolica. Tako posebno v hudem vstanku Panoncev l. 6. do 9. po Krist., pa v bojih med trocesarji Galbo, Otonom in Vitelijem l. 69.; nadalje o navalih Markomanov in Sarmatov leta 166. in leta 260.; zopet v vojnah cesarja Konstancija s socesarjem Magnencijem leta 351., in cesarja Teodozija s proticesarjem Eugenijem l. 394. Zatem je bil

¹⁾ Orožen C. Kr. 11.

²⁾ Fr. v. Ankershofen: Gesch. d. H. Kärnten I. 127.

³⁾ Orožen 10; Lapajne 13.

⁴⁾ Huber I. 84 sl.

⁵⁾ Orožen 9.

¹⁾ Huber 97.

²⁾ Novice 1853. 69.

³⁾ Orožen: C. Kr. 286 sl.

⁴⁾ D. Trstenjak, Novice 1859., 12; 1856., 44.

tukaj leta 408. kralj Alarik z zapadnimi Goti; l. 452. je drl todi grozoviti Attila z divjimi Huni; l. 475. je sèm prišel vojvoda Odoaker s svojimi Heruli i. dr.; in l. 489. kralj Teodorik z vshodnimi Goti, — vsi na potu v Italijo ali pa iz Italije. In naposled so šli l. 568. Longobardi s kraljem Alboinom iz Panonije v Italijo, ter so za njimi nastopili poleg divjih Avarov tudi novi Slovenci.¹⁾

V tem divjanju je pa tudi Celeja propala. Posebno je hunski Attila bil mesto hudo opleni in uničil mnogo spomenikov iz prešlosti. A najhujši udarec je mestu zadal herulski Odoaker, kateri je na potu v Italijo Celje vse opleni in povse porušil. „Razdrto je zdaj ležalo staro Celje, kojega so Rimljani zavoljo lepote in velikosti imenovali ‚Troja secunda‘.“²⁾

Vojne Rimljanov i. dr. v celjski strani.

Stara Celeja in vsa njena okolica je torej bila ob rimskih časih torišče velikanskih prizorov. Ker je namreč — kakor omenjeno — tu po Savinjski dolini pa mimo Celja vodila velika cesta iz Italije v gornjo Panonijo in v pobožni Norik, zato so tudi rimski cesarji in vojskovodje todi pohajali s svojimi legijami ter se tu ali med seboj pulili za prestol, ali pa branili meje proti sovražnikom. Pa tudi ptuji narodi so tukaj plenili, morili in pustošili, ko so napadali rimsko državo in prestolni Rim. Osobito v takozvani selitvi narodov so se drvili prav tu skozi barbarski Markomani, Kvadi, Sarmati, pa zapadni Goti, Huni, Heruli, vshodni Goti, Longobardi, Avari, novodošli Slovenci... proti Italiji in tako rekoč vse križem sveta.

In tako je bila usoda našega kraja malone ista po vseh dogodkih, vršočih se v obče v naši domovini za Rimljanov; zgodovina slovenske zemlje v rimski dōbi je zopet mnogo združena s povestnico vse rimske države v osrednji in vshodni Evropi. Zatorej preglejmo na kratko nekatere važnejše stvari iz dōbe Rimljanov, katere se več ali manj tičejo tudi naših pokrajin.³⁾

Zavlada. Zemlje osvajajoči Rimljani so od sedanje slovenske dežele najpreje si bili podvrgli Istrijo že l. 178.; zatem so zasedli Japodijo leta 129.; nadalje so si uklonili Karnijo l. 115.; in naposled je Oktavijan nekaj sam in nekaj po vojskovodji Vibiju premagal Panonijo l. 33., a po pastorkih Druzu in Tiberiju pridobil še Norik ok. l. 13. pr. Kr. Tako je zapo-

redoma prišla vsa slovenska zemlja, torej tudi celjska stran, v oblast Rimljanom ter je tudi ostala v rimski oblasti celih pet sto let. Z zmago mogočnih Rimljanov pa so zajedno zavladali, kakor povsodi, tako tudi pri nas rimski zakoni in uredbe, pa običaj in obrazovanost rimska. No, tukaj govorimo zlasti o rimskih vojnah v celjski strani.

Vstanki in meteži. — Za cesarja Augusta in naslednikov Julijevečev so se Panonci večkrat uprli svojim novim gospodarjem. Največji vstane je bil v l. 6.—9. po Kr. Ko je bil namreč cesarjev pastorek Tiberij namenil s panonskimi in ilyorskimi legijami boj na Markomane in Kvade (v Češki in Moravski), vstali so podložniki cellega Velikega Ilyrika pod vodstvom Batona in Pineta na trde Rimljane ter si pridružili tudi prebivalce celjskega okraja; ali Tiberij se hitro pomiri z Marbodom (markomanskim kraljem) pa zapodi sedaj razdvojene Panonce od Emone skoz Celejo nazaj do Boča ter jih pomiri. Po smrti Augusta l. 14. se upró okoli Petovija, Celeje in Emone legije 8., 9. in 15. cesarju Tiberiju, razdražene od nekega bivšega glumača Perenija, ker jim novi vladar ni hotel dajati večje plače; a sedaj jih je ukrotil Tiberijev sin Druz mlajši. — Ko je z okrutnikom Neronom l. 68. končal rod Julijev in so se trije rimski vojskovodje: Galba, Othon in Vitelij borili za cesarstvo, pristale so legije 3., 7., 8., 11., 13. in 14. k Othonu ter mu proti Viteliju hitele skoz Celejo na pomoč; a ko se je Othon blizu Kremone premagan sam umoril, vrstile so se iste v Panonijo. Ker je pa med tem bil izbran za cesarja T. Flav. Vespazijan, drle so panonske legije zopet skoz Celejo v Italijo, pobile Vitelija pri Kremoni ter pomogle novemu cesarju na prestol l. 69.¹⁾

Mirni časi. — V dōbi Flavijevečev in Antonincev so imele naše pokrajine sto let mir. Povsodi so nastajali trgi in mesta ter se je oživiljal promet ob velikih cestah. Rimski pisatelj Livius mai. (l. 23.—79.) imenuje Lib. III. c. 24 v Noriku te-le kraje (oppida): Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana, Aemonia, Claudia, Flavium Solvense. Tudi drugi kraji, n. pr. Petovium v Panoniji, so postali znameniti v tej dōbi kot sadišča in oporišča rimski kulturi, kakor tudi važne strategične točke v teh provincijah. — Kar je pokvaril Titov brat, plašljivi nasilnik Domicijan, popravil je njegov drugi naslednik cesar Trajan (98—117), hrabro in zmagalno se vojujoč v Dakiji, ter tako zopet naredil mir v podunavskih provincijah. Trajan je tudi nadalje naselil več rimskih kolonij v naših krajih, med drugimi Petovium. (Kolonijo

¹⁾ P. Hitzinger: Koledar 1864, 95.

²⁾ Orožen 13. — Ignac Orožen je v knjigi: „Celjska Kronika“ 1854 tudi zbral in točno priobčil tedaj mu znane: „Napise starih rimskih spomenikov, ki so izkopani bili tu v Celju ali okrog celjskega mesta in so še tukaj shranjeni.“ Vseh ima 50. Dosedaj je bilo najdenih kakih 66 kamenov z napisi.

³⁾ Prim. „Dom in Svet“ 1894, str. 440 sl.

¹⁾ Ig. Orožen: Cel. Kronika str. 7, 8.

Emono je bil osnoval že cesar Klaudij, kakor Celejo, tudi Savarijo itd.) Razven tega je dal Trajan popraviti ceste ob Savi, Dravi, Muri; in mnogo kamenov miljnikov in drugih spomenikov, n. pr. pri Krškem, Celju, Vojniku, Konjicah pripoveduje nam o zaslugah tega cesarja za naše kraje. Tudi njegov naslednik cesar Hadrijan (117—138) je bil miren in vrl vladar. Pokrajinam je dal hrabre pa mile namestnike, tako Panoniji Marcija Turbona in Elija Vera. Potujoč po vseh rimskih provincijah, je obhodil Hadrijan tudi naše kraje in utrjeval mesta, o čemer nam svedoči zopet več njemu na čast postavljenih spomenikov in kovanih denarjev, kakor miljnik blizu Vojnika i. dr.¹⁾

Vojne z Markomani i. dr. — Vse bolj napredujoča prosveta naših krajev in pa prirojena bojevitost pohlepnih barbarjev sta privabili sčasoma germanske in druge narode, da so planili čez meje rimske države ter plenili, morili in puštošili po naših pokrajinah. Tako so bili Markomani in Kvadi in ž njimi Sarmati že l. 86. na severu prekoračili Dunav, pa je tedaj šel nad nje cesar Domicijan skoz Celejo, a brez uspeha. Markomani in Sarmati so pozneje l. 166. prodrli celó v naše kraje ter začeli že prav za prav takozvano selitev narodov, razbijajoči vse tje do Akvileje. Cesar Mark Aurelij je šel pomladi l. 167. in zopet l. 170. sam z vojsko nad sovražnike ter jih spodil čez Alpe nazaj za Dunav, mnogo ujetih pa naselil v opustošenih krajih ob Rabi in Muri, Dravi in Savi. Ali Markomani in drugi germanski narodi še niso mirovali; plenili, požigali in morili so zopet in zopet po naših krajih leta 254., 259. do 261. in mnogo ljudij s seboj vlačili v sužnjost, ter so jih morali rimski cesarji večkrat pobijati. — Pa tudi od vshoda in juga so privrela k nam germanska plemena, kakor Karpi in Goti od dolnjega Dunava in Črnega morja, ropajoč gori do Save. Na-nje so šli skoz Celejo cesarji Filip Arabljan l. 244., Lic. Galijen l. 266., Aurelijan l. 271., Kl. Tacit l. 276. Cesar Prob (276—282) je naposled odbil one Germane nazaj za Dunav, a je vzel mnogo germanskih vojakov v rimsko vojsko za plačo. Skrbel pa je ta cesar (ki je bil kmečki sin iz Srema), da pospeši kulturo v naših deželah, ter je zato dal posušiti močvirja ob Savi in Dravi, pa napraviti rodovitna polja in tudi nasaditi vinskih goríc.²⁾

Domači boji. — S popačenim sinom Marka Aurelija, cesarjem Komodom, je počela propadati rimska moč in oblast. Poleg germanskih in sarmatskih narodov, udarjajočih vedno silneje preko Dunava v Alpe, upirale so se cesarjem rimske legije same, ker so jih mamili

vladohlepni poveljniki, in drle v medsebojne vojne. Tako so l. 193. zopet izbrale panonske legije za cesarja Septimija Sevêra ter ga skoz Celejo spremile v Rim. Ta cesar je popravil z velikimi troški ceste in mostove, a v svoji telesni straži, med pretorijanci, je imel same zveste in hrabre noriške vojake. Cesar Helijogabal (218—222), okruten razuzdanec, je uvêdel v rimsko državo bogočastje perzijskega Mithre, o čemer še nahajamo sledove tudi v naših krajih. Njegov naslednik, cesar Aleksander Sevêr (222 do 235), izvrsten vladar, je vodil panonsko-ilyrske legije v boj na Perzijane; jeden „polkovnik“ v tej vojski je bil M. Ulpij Rutilijan, kateremu je četa tauriških vojakov postavila spomenik na Lisci pri Razboru ob Savi. Cesar Maksimin Tračan pa je l. 238. vodil svoje panonske legije skoz Petovij, Celejo in Emono proti socesarju Gordijanu I., a so ga pri Akvileji lastni njegovi vojaki spečega umorili.¹⁾

Razdelitev cesarstva. — V drugi polovici III. veka je vzklopela zmešnjava v rimski državi do vrhunca vsled sovražnih napadov raznih barbarjev. Cesar Dijoklecijan (284—305), ki je stoloval v Nikomediji, razdelil je naposled vso ogromno cesarjevino na četvero. Naše pokrajine je vladal: Italijo od l. 286. sovladnik „august“ Maksimijan (v Mediolanu), Ilyrik pa od l. 292. poddrug „cêzar“ Galerij (v Sirmiju). A meja med Italijo in Ilyrikom so bile Julske Alpe. Sedaj pa so bili za naše kraje hudi časi. Vsi vladarji, ne samo, da so kruto preganjali kristijane, tudi drugače so ljudstvo hudo stiskali. Pripoveda se n. pr., da je Galerij dal šteti drevesa, trte in živino, da je mogel nalagati tem večje davke; in vsak hišni gospodar je baje moral svoje otroke prepustiti za sužnje vladarju, kakor je ta-le sam hotel. — Krvave domače vojne, ki so nastale zatem, ko sta se Dijoklecijan in Maksimijan odpovedala vladarstvu l. 305., končal je naposled cesar Konstantin Vêliki, premagavši posebej še Licinija, zopernika svojega, ter je zopet združil vso cesarjevino (323—337). Razdelil pa je Konstantin po primeru Dijoklecijana rimsko državo na štiri velike prefekture: Orijent, Ilyrik, Italija, Okcident, s 14 politiskimi dijecezami in 116 provincijami; ustanovil nove urade in odredil nove davke. Priznavši kristijanstvo za državno vero in vsprejemši germanske najemnike v rimsko vojsko, naredil je Konstantin v cesarstvu zopet mir in red, dasi tudi le za kratko časa. Tudi tega vladarja spomin je ohranjen v naših krajih po kamenih spomenikih, tudi posebej v Celju, kjer je postavil Konstantinu spomenik noriški upravitelj Martinijan, kakor že omenjeno.²⁾

¹⁾ Orožen, C. Kr. 8; Iv. Lapajne, l. c. 8.

²⁾ Orožen, C. Kr. 9, 10; Lapajne, 9.

¹⁾ Orožen, C. Kr. 9, Lapajne, 17.

²⁾ Lapajne, 12.

Zopet medsebojne vojne. — V bojih, ki so jih imeli nasledniki Konstantina Vél. med seboj, čutila je tudi naša stran vojno silo in nadlogo. Tako je že Konstantinov sin, cesar Konstancij, poslal v boju proti socesarju Magnenciju l. 351. iz Panonije v Italijo svojo vojsko, katera se je pa pri Celeji naglo vrnila, ker je Magnencij že preje bil za Savo prodril doli v Panonijo; a zmagan pri Mursi (Oseku), bežal je sedaj Magnencij skoz Celejo nazaj v Italijo. L. 361. pa je hitel zapovednik konjenikov Nevita z rimskimi legijami iz Norika skoz Celejo tje v Sirmij na pomoč Julijanu Odpadniku, ka-

teri je bil, pobivši Alemane in Franke v Galiji, uprl se svojemu cesarju Konstanciju, vojujočemu tedaj v Perziji. — Pozneje je cesar Teodozij svojega socesarja Maksima pobil pri Petoviju leta 388., potem podil skoz Celejo in Emono do Akvileje in ga tukaj obglavil; in l. 394. je šel isti Teodozij iz Carigrada zopet skoz Celejo nad proticesarja Eugenija ter ga z njegovim zaščitnikom Arbogastom vred potolkel v Vipavski dolini; a protivnika je obglavil sam njegov vojak.¹⁾

(Dalje.)

¹⁾ Orožen: Cel. Kron. 11, 12.

Slovenski koledarji in koledarniki.

(V 100letni spomin prve Vodnikove in v 50letni spomin prve Bleiweisove „Nove Pratique“ spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

1866.

Cerkvi in narodom mir
Pošlji Bog, dobrote Vir!

Gospodarski poduki. Pametnih kovačev in živinozdravnikov nam manjka po deželi. — Nova zavarovalnica kmetiškim gospodarjem. (Spisal —č.) — Kmet premalo — gospôda preveč. (Spisal *Lovro Pintar*.) — Pogovori pod lipo. Novi čas. („Zopet smo pod našo staro lipo, da se pogovorimo o novem času. ‚Pratkar‘ in pa ‚novi čas‘ — oba pojta rakom žvižgat! — se oglasi stari mož, ki čmernega obraza na klopi pod lipo sedé puha iz pipe dim v nosnice svojim sosedom. „Davki, ki nas spravljajo na kant, to so tista presneta pogača, ki nam jo je spekel vaš ‚novi čas‘; moje mlade dni tega ni bilo; zato naj vrag nabaše ta ‚novi čas‘!“ — „Pravo ste rekli, oče, in — resnično, katero Pratkarju ravno tako za kožo gre, kakor vam in drugim vsem, pa ravno zato sem črnil besedo o novem času, od katerega pričakujemo, da pokoplje tistih 15 let, v katerih so nam rastli davki kakor gobe iz tal, in da se na grobu pokopanih teh let povzdigne novi veselejši čas.“) — Gospodarske skušnje.

1867.

Da bi mirno vse ostalo,
Da b' se pratik več prodalo.

Gospodarski poduki. Koliko je sadno drevo vredno? — Kmetje, poprimite se tkavskih ščetic! — Kaj Amerikanci mislijo o koristnosti ptičkov za kmetijstvo. — Kdaj je pravi čas les sekati,

da trden ostane in dolgo trpi. — Pogovori pod lipo. Čemu nam domači slovenski jezik? („Veliko se govori dandanašnji o slovenskem jeziku, in rodoljubi naši se živo poganjajo, da ta jezik zadobi tisto pravico in veljavo, kakor jo uživajo drugi jeziki, postavimo nemški, laški, mažarski itd. Pratika hoče tedaj svojim bralcem na kratko razložiti, kaj je to: slovenski jezik; kakšne so pravice njegove in čemu so te pravice dobre?“)

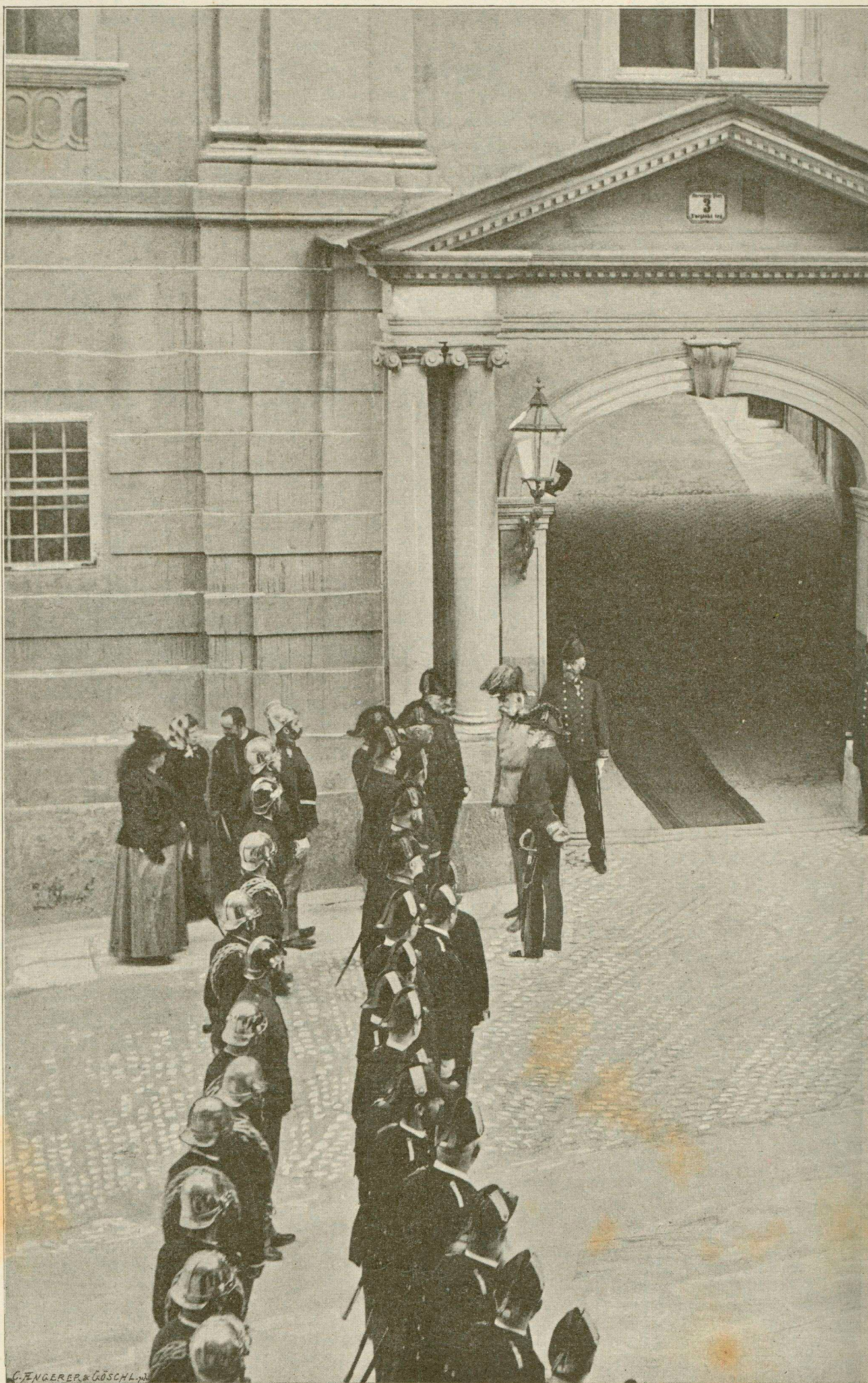
1868.

Vladaj mir! Svetel dnar,
Proč popir! Gospodar!

Gospodarski poduki. — Pogovor pod lipo. O občinskih ali soseskinih zadevah. („Županje imajo dolžnost, da se ne prevzamejo na svojem častnem mestu, ker vsaka vlada mora le mati biti svojim, naj je vladnik ali po cesarju izvoljen ali po ljudstvu. Ta častna služba pa mora župana tudi krepčati, da strpljivo opravlja svoja včasih sitna in težka opravila... Kako bi se smelo zahtevati, da bi županje naši bili že prva leta mojstri v kancelijskih pisarijah? Sploh naj župan veliko več z besedo, kakor s pisarijami opravlja, da se mu že zaradi tega ne pristudi županovanje. Kar pa piše, naj piše tako kakor govori, v domači besedi, ker tako bo pravo povedal in ne bo s tujim jezikom motil družih, sam sebe pa osramotil s smešnim jezikom“, itd.) — Vremenski prerok „Pogodnik“. N. pr.

Predgovor.

Preljubi stari in mladi ljudje!
Meni je prerok „Pogodnik“ ime,
Zato, ker vse, kar govorim,
Gotovo vselej pogodim.

Nj. veličanstvo, cesar Franc-Jožef v Ljubljani

i dné 7. vel. travna 1. 1895. (Fotogr. Julij Müller.)

Svečan.

Ako se dosti moži jih in ženi o Pusti,
Pride jih dosti na ôklic in ljudém v čeljusti.

Veliki traven.

Ako Trijaci nad sáboj omrelo razpnó,
Ljudje v ljubljanski semenj po blatu gredó.

Mali srpan.

Ako o svetem Alešu oglasi na drevju se žaba,
Pričuje, da ne omladí več nobena stara baba.

Vinotok.

Kadar kokoš vinotoka razkopava na sredi
tnala,
Kaže, da bi menda rada kaj pozobala.

Gruden.

Kakoršno vreme na sv. Silvestra kane,
Táko potem do konca léta ostane.

1869.

Na dolge, bridke reve
Vesele, mirne dneve.

Kmetijske družbe. — Gospodarski poduki.

1870.

Da vreme skor bi se zvedrilo
Slovincem solnce zasvetilo!

Ministerstvo kmetijstva — in pa družba kmetijska. — Gospodarski poduki. — Pogovori pod lipo. („Zadnje dve leti ste nam prinesli veliko novih postav. Nekatero se izpeljujejo že popolnoma in prav ostro, druge pa, katere so slovenskemu narodu živo potrebne zato, da more kot narod med drugimi narodi se na nogah obdržati, te so le še lepo zapisane na papirju in čakajo, da se izbudijo v življenje. Med temi je pravica narodnega našega jezika. Poslanci naši trkajo še vedno na vrata šolska in kancelijska, da se mu odpró popolnoma kakor drugim narodom; al odpirajo se mu le počasi, prav leno. Vendar poslanci naši ne bojo nehali trkati, dokler se tudi jeziku slovenskega naroda ne odpró tako široko, kakor postava veleva. Več nečejo, manj pa tudi ne vzamejo. Toliko srčneje pa se morejo zdaj poslanci naši potegniti za obveljavo narodnih pravic naroda našega, ker v 8 taborih, ki so bili dozda na Štajerskem, Goriškem in Kranjskem, je bilo še čez osemdeset tisoč našega ljudstva zbranega, in le en glas se je slišal povsod in sicer ta: dajte tudi nam naše pravice, kakor so nam po postavi zagotovljene! — Važna nova postava, ki se začne kmalu izpeljavati,

je postava, po kateri se ima uravnati zemljiški davek. Napraviti se ima nova cenitev za ta davek in pa nov kataster na čisto novi podlagi“ itd.) — Iz „Pogodnika“ n. pr.:

Prosinec.

Sneg, ki o sv. treh kraljih leži,
Ostane do pusta, če prej ne skopni.

Veliki traven.

Kdor o sv. Pangrci v loterijo stavi,
Če nič ne zadene, pa vsaj denar zapravi.

Rožnik.

Kadar črešnje nočejo roditi,
Mora se brez njih prebiti.

Veliki srpan.

Ako na pratiki zadnji pasji dan
Sedi obrnjen v levo stran,
Obeta dosti prediva, če je obrodil lan.

Listopad.

Kadar o sv. Lišpeti sneg se napravi,
Najbrže zapade, če se poprej ne ustavi.

1871.

Naj neslane homatiije
Hudi muren sam popije,
Ker dozda so vsa voščila
Prazno slamo le mlatila.

Državne podpore kmetijstvu. — Nova postava o varstvu ptičev za poljedelstvo koristnih. — Nova postava o varstvu zemljiških pridelkov proti škodi gosenic, hroščev in drugih škodljivih mrčesov. — Rege ali žabe in krastavice dobrotnice kmetijstvu. — Pogovori pod lipo. („Vsako leto pokramljamo radi par besedic pod našo lipo; tudi letos ne sme biti drugače. O vojski nismo še v mirni naši pratiki nikoli govorili; zdaj moramo besedico spregovoriti. Cesar francoski Napoleon in kralj pruski sta si že dolgo kot pes in mačka, lakomna oba, da bi drug drugemu kaj zemlje pograbila. Zato sta se hudo zgrabila . . . Pa kaj nas briga to, ako se ravsata Francoz in Prajz? . . . Bog daj, da naši armadi ne bi treba bilo za orožje prijeti, in da bi cesarju se po sreči izšla njegova večkrat razodeta želja, da bi brž brž mir in sprava nastopila med vsemi narodi, kajti le zadovoljna ljudstva delajo državo močno.“) — Iz „Pogodnika“ n. pr.:

Sušec.

Kadar praznuje sveti Jožef se v petek,
Dva dni za njim je gotovo spet svetek.

Kimovec.

Če hitro leta metulj na svetega Matevža dan,
Na perutnicah gotovo še ni bolan.

Gruden.

Ako deli to leto majhne darove sveti Mikláv,
Malo prinese, nastavlja mu čevelj ali rokáv.

1872.

Proč hudoba, nejevera,
Ki vam srečo, mir razdera!

Slovenski gospodarji, naprej z živinorejo! —
Kmetijske skušnje, ki se priporočajo vsem našim
gospodarjem. — Za božjo voljo vas prosimo itd.
— Čbelarji! velik dobiček se vam ponuja. —
Majhne gospodarske drobtinice, pa veliko vredne.
Iz „Pogodnika“ n. pr.:

Svečan.

Bodi si kratek predpust ali dolg,
Če pleše stara baba, skače star kolk.

Mali srpan.

Ko bi o svetem Jakobu tudi leméži z nebés
leteli,
Študentje bi vendar ga radi vsaj dvakrat v
letu imeli.

Veliki srpan.

Če svetega Roka dan jako dež gre,
Na cesti raztrgani črevlji vode ne drže.

Listopad.

Četudi niso o svetem Miheli
Nogradi grozdja prav nič imeli,
Vendar po preobilnem vinu
Glava boli o svetem Martinu.

1873.

Naj bežijo dolge reve,
Bog razjasni temne dneve!

Kaj dela kmetijska družba kranjska? — Pre-
mije za konje po novi postavi. — Ni ga čez
ruski lan. — Gospodarske drobtinice. — Po-
govori pod lipo. („Tri reči imam pri srcu, o
katerih bi se z Vami rad pogovoril; vse pa vam
lahko povem z eno besedo, in ta je: zavarovajte
se! . . . Prav naravno je vse troje, pa zelo po-
trebno tudi vse troje. Zavarovajte svoje pahišтво
in posestvo pred škodo ognja, to je eno . . .
Drugo, skrbite za to, da vam vaša živina ne

pogine . . . Tretje pa, kar vam moram na srce
prav živo položiti, je to: varujte našo sveto
staro in pravo vero, da vam je ne zbegajo tisti
ljudje, ki se brezverci imenujejo in dandanes
to pogubljivo ljuliko skušajo po vseh kotih s
priliznjeno besedo ali z grdim zasejati na polje
cerkve naše. Le stebre katoliške vere podko-
pajmo — si mislijo — ves drug red človeštva
potem razpade sam po sebi. Nevarni časi so
nastopili, kajti volkovi brezverstva se pogostoma
v kožuhih krotke ovce med nas vrivajo.“ itd.)
— Zavarovalnica „Slovenija“. — Iz „Pogod-
nika“ n. pr.:

Vinotok.

V tem mescu pada jabelko z drevesa,
Na katerem ga ni, pa le vela peresa.

Listopad.

Če v listopadu sneg je, začne zmrzovati,
In čas ima zidar, zdaj počivati.

Gruden.

Če lovec grudna lisjaka vstreli,
V prosincu kokoši nam več ne lovi.

Takoj za temi stihii stoji v črnem okvirju
ta-le napis:

† To je zadnja Pratika, †

ki jo je naredil nepozabljivi gosp. fajmošter
Blaž Potočnik. Bodi mu večni spomin!

Umrli je 20. rožnika leta 1872. Zadnje dni
svojega življenja je sestavljal astronomični del
za le-to pratiko ter zložil stihie za „Pogodnik“
in geslo ali voščilo, s katerim se je jako lepo
poslovil s sveta in — od pratikarstva. Mnogo
zaslug si je stekel Potočnik s pratikarstvom
tekomi pol stoletja. Navidezno malenkostno slov-
stveno delo je dosegalo vendar-le čimdalje lepše
uspehe med narodom. Potočnik je prav za prav
spravil slovensko pratikarstvo na vrhunec, ker
preprostemu ljudstvu je strogo koledarski del v
pratiki bil, in bo najbrže tudi ostal, najzanimi-
vejše berilo v kljub vsem svojim neverjetnostim;
drugi pouki o gospodarstvu so le pritiklina,
katerih bi najbrže večina „pratikarskih čitateljev“
ne čitala nikoli, če bi ne bili zapisani — v pra-
tiki! To je Potočnik dobro vedel in zato se je
trudil, da je imela čimdalje lepšo tudi vnanjo
obliko. Reči smemo, da v malenkostih je bila
pratika vedno velika; to je zanimalo in še za-
nima nje čitateljstvo tako, da zasluži še vedno
ime „Vélika“! Vse Potočnikove pratikarske no-
vosti so obveljale, le mesečna imena ne, čeprav
so bila izmed vseh skovank še najprimernejša:

lednik, talnik¹⁾, brstnik, travnik, cvetnik, sečnik, srpnik, mlatnik, sadnjik, moštnik, listnik, grudnik.

Tri dni za Potočnikom je umrl tudi založnik in tiskar pratike Jožef Blaznik, 23. rožnika 1872. Pratika je prišla v roke njegovih dedičev, a

¹⁾ Februar = talnik, ker se led taja. Poženčan celó méni, da pravo ime temu mesecu je „sečen“ ali „sečan“

ostala je zvesta svojim vzornim načelom. Že l. 1873. je dobila „Vel. pratika“ tovarišico „Slovensko pratiko“ iz Kleinmayrove tiskarne. Ne le pratikarstvu slovenskemu, temveč Slovenstvu sploh je napočila nova dôba — dôba razkola.

(Dalje.)

od „sekniti“ = osušiti (siccare). Najstarejše pratike pišo: setstzan, siečan, sičan.

Književnost.

Slovenska književnost.

Kažipot po pokneženi grofovini goriški in gradiški ter obmejnih krajih kranjskih. Uredil in izdal Andrej Gabršček. Cena 1 gld. 20 kr.; po pošti 10 kr. več. II. letnik. V Gorici. Tiskala, izdala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. 1895. 4°. 147 str. — Kažipot ima najprej koledar za l. 1895. pa do mal. travna l. 1896. s posebnim in natančnim ozirom na cerkveno leto in z razlagami, potem razne koledarske dodatke, zlasti pa še te dele: 1. Cerkvena pokrajina ilirskega kraljestva. (Škofija goriška, tržaska, poreško-puljska, krška in ljubljanska.) 2. Šolstvo. 3. Politiška, sodna in avtonomna uprava (primorske dežele.) 4. Vojvodina Kranjska. (Za letos: Politiški okraji: Postojina, Logatec, Kranj in Radovljica. Podatki o cerkvi, šolstvu, avtonomni in državni upravi, trgovini in obrtniji).

Kakor kaže ta površni pregled, ponuja ta „kažipot“ bogato vsebino in zato je posebno za Primorje jako rabna in priročna knjiga, trgovcem in uradnikom pa kar potrebna. Ne dá se tajiti, da tukaj deluje pridna roka.

Slovanska knjižnica. 34. in 35. sn. — S 34. zvezkom je prestopila slov. knj. na bosanska tla z dvema spisoma: „Abla“ in „O nepravem času“, spisala Milena Mrazović, posl. Minka V—ć. V obeh novelicah se kaže nujni vpliv mahomedanske vere na življenje z neizogibnim kismetom in vražami vred. Silno odurna je v prvi oseba očeta Ablinega in moža njene matere, takisto v drugi novelici oseba Mujeva. Žalostno odseva usoda turških žen iz teh novelic. Tretji spis: „Iz sela“ je spisal Ksaver-Šandor Gjalski, poslov. Kosec. V njem se bori ljubezen s sebičnostjo, poslednja zmaga s pomočjo zunanjih vplivov. V prvih dveh spisih stojé v glavnih stavkih glagoli zelo navskriž s pomožniki. „Konvulzivno“ str. 30. ni, da bi rabili. — Kar je napovedano koncem tega snopiča, s tem se je poskusilo v 35. sn. Odslej bo namreč izhajala slovanska knjižnica po jedenkrat na mesec v polovico večjih snopičih po 15 kr. ali 12 sn. za 1 gld. 80 kr. na leto. Ocenjevalec si je v „besedi naročnikom“ v 35. sn. razradoščen zapazil nastopni obet: „Zdaj, ko bo knjižnica izhajala le vsak mesec, bomo mogli

obračati več pozornosti na vsebino, na jezik in tiskarsko izvršitev“. V novem snopiču je že izpolnjena ta obljuba, zlasti, kolikor se ozira na jezik. Pesniško je opisovanje narave v prvem spisu: „Gorjupa naša kupa.“ Obrazek iz zgodovine nadlabskih Slovanov v 10. stol. Poljski spisal: Lucijan Tatomir („Lubawa“). Priredil: S. Tugomil. To je grozopolna slika o ubegli slovanski Lastuni pa o pokrščevanju Slovanov. Tužna slika je to, silno tužna za Slovane in Nemce, in pač prekrvava. Značaji so izraženi do- ločno. V njih se razodeva maščevalna strast, ki prelomi celo slovesno prisego, pogubna ženska omahljivost pa lokavost nemških vitezov, zlorabečih sveto vero. Grozne kazni zadenejo na obe strani. Gospod S. Tugomil si ni mogel kaj, da bi se ne obrnil v sklepu od te pretresljive slike na domače slovenske razmere rekoč: „Dovolj je bilo britkosti, dovolj krivic od ptujcev. Zaprimo Jánov tempelj! (Ustavimo boj!) Vsaj sami si ne polnimo gorjupe kupe! Če ne moreš pomagati, vsaj ne zaviraj narodnega napredka; če pa moreš, pomagaj svojemu rodu.“ Znamenit in dobrohoten opomin od znamenitega „prireditelja“ tega pesniškega spisa! „Res, naša kupa je gorjupa, polna jada — strupa!“ Tako pravimo tudi mi ž njim. Le žal, da je toliko manj upati lepše bodočnosti Slo- vencem, kolikor bolj čutimo, da se dan na dan v naši sredi bolj pozablja Jurčičevo geslo:

Tvrd bodi, neizprôsen, mož jeklen,
Kadar braniti je časti in pravde
Narôdu in jeziku svojemu!

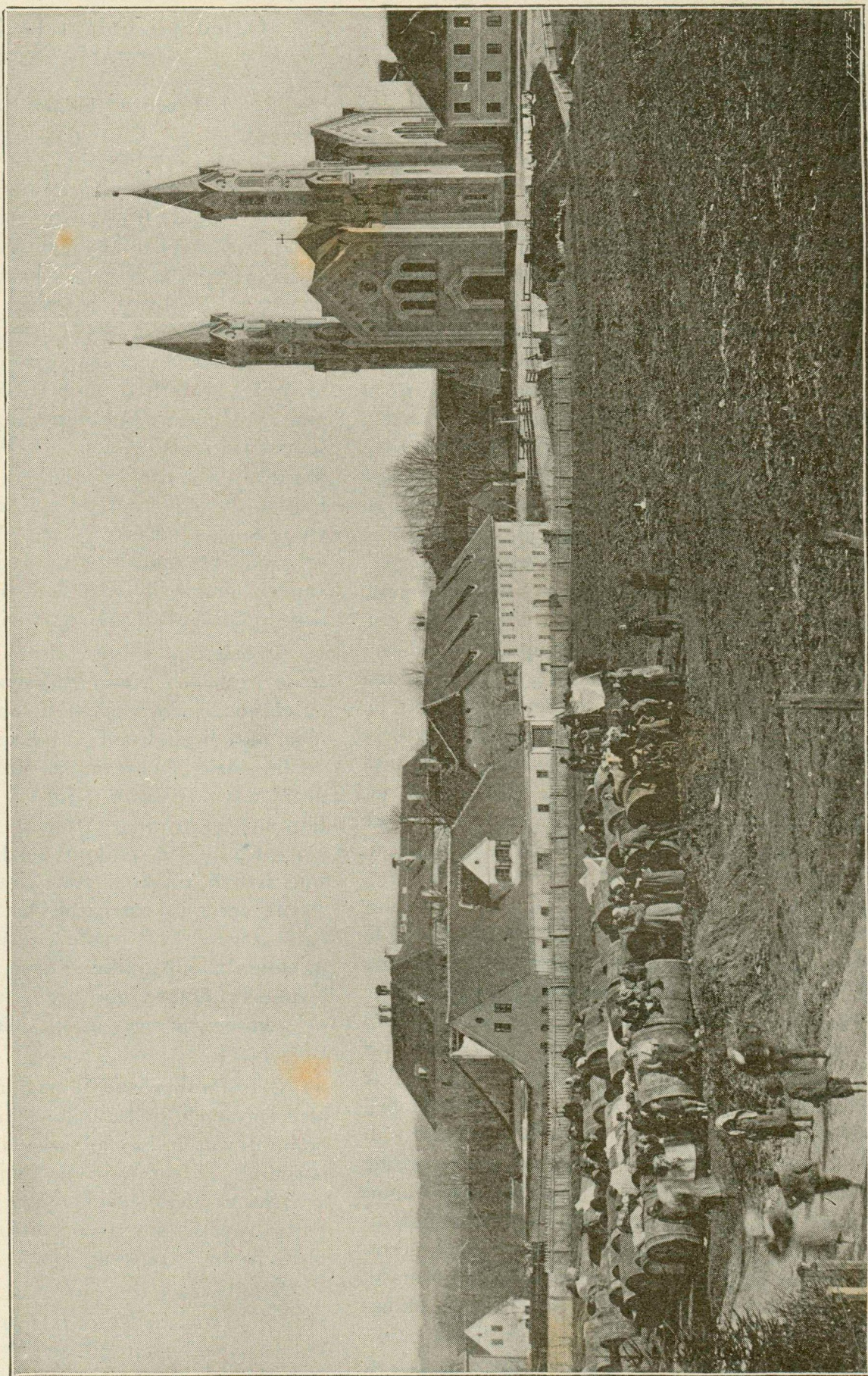
Drugi spis „Kazančiči“, iz življenja Bošnjakov, hrv. sp. Ivan Lepušič, posl. Ivan Čestimir, nam po- daja milo povest o pradedu Ilijci Najdenčku — Ka- zančiču. V njej se proslavlja krščanska vera in ka- žejo dobra dela. Turško nasilstvo je seveda tudi vmes. Jezik je lep.

Val. Bernik.

Hrvaška književnost.

Hrvatski naslov u našoj starijoj knji- ževnosti. Napisao Ante Split (pseudonim). — 16°. str. 81. Cena 25 novč. — To je naslov mali knjižici, katera je jako marljivo sestavljena in preti- skana, seveda nekoliko pomnožena, iz lista: „Hrvat- ski Branik“, kateri res vrlo brani hrvaško narodnost

in koristi v ravnem Sremu in v sosednji Ogrski. Knjižica je bolj bojevite narave; pisatelj brani hrvaško ime, jezik in narodnost proti Srbom, kateri si posebno v novejšem času predrzno prisvajajo, kar se jim samo poljubi, iz hrvaške književnosti in naroda. Dalmacija je srbsko Primorje, slavni Dubrovnik eminentno srbsko mesto, in vsi slavni dalmatinski pisci z Gundulićem na čelu so jim Srbi, še celo frančiškan, pesnik Kačić Miošić. Zato se ne čudimo, da so sebi prišteli one pisatelje, o katerih ni tako jasnih dokazov, ker nam je preteklost še v marsičem prikrita. Ko bi tako delali kaki prenapeteži, naj bi že bilo: a da se s tem bavijo možje, kateri se pečajo s knjigo in naukom, to je dosti žalostno. Take može je pisatelj prav dobro zavrnil in z jasnimi dokazi iz starejših knjig in piscev dokazal, da se je hrvaški naslov rabil že v glagolski književnosti, potem v nekaterih knjigah, pisanih v cirilici, in najbolj v ostali, posebno pa v dubrovniški književnosti. Teh dokazov je v obilici in tako krepkih, da morajo vsakoga prepričati o istini. Pisatelj je ob tej priliki pokazal veliko marljivosti in nadarjenosti, a obljubuje, da bode podobna raziskovanja nadaljeval.

Bivanje v sodih ob ljubljanskem potresu. (V Krakovem.)

Kateketski sastanak (god. 1894). Uredio i sabrao prof. Karlo Matica. — 16°. Str. 230. Cena 30 novč. Pred štirimi leti se je v Zagrebu sestavil poseben katehetski odbor z prof. Cvjetkom Rubetićem na čelu, kateremu je naloga, pospeševati šolstvo na katoliški podlagi in priboriti zopet katoliškim načelom mesto v hrvaških šolah. Da se pa to lože doseže, zberó se o velikih počitnicah katehetje iz cele

domovine in drugi prijatelji šole na občni zbor, kjer se pretresujejo in določujejo času primerna vprašanja. Prva dva taka zbora sta bila v Zagrebu, a tretji je bil lani 22. in 23. vel. srpana v Oseku. Ne bom omenjal koristi in pa važnosti teh shodov, omenjam le, da so hrvaški katehetje tu že marsikaj koristnega sklenili, a marsikaj tudi že dosegli in izvedli na temelju svojih resolucij. Naša knjižica nam kaže delovanje tretjega katehetskega shoda, kateri je bil v Oseku od vseh strani jako dobro obiskan. Tu sta priobčeni tudi razpravi: „Koji je uzrok propadanju discipline u školama i kako bi se moglo tomu doskočiti?“ od profesorja Antona Sassa iz Spleta, in: „O cerkvenom pjevanju u učiteljskim i pučkim školama“, od prof. Štefana Djakovića iz Oseka. Prva razprava je jako obsežna in temeljita ter nam odkriva velike rane v odgoji sedanje mladeži, posebno v srednjih šolah. Delati nam je, da bodo gimnazije zopet krščanske, ker sedaj so preveč navdahnjene poganškega duha in mladino izvestno bolj odtušujejo, kakor pa navdušujejo za krščanstvo. To se spozna že iz učnega reda, v katerem imajo glavno mesto klasiki, verouk pa je čisto stranski predmet. V drugi razpravi govori pa v obče o petju, posebno pa cerkvenem, a poročevalec želi, da bi se cerkvenemu petju v šoli posvetilo več časa; posebno poudarja lepoto in vzvišenost skupnega petja v cerkvi. In res, težko čuješ kaj bolj veličastvenega, kakor če se oglasi v cerkvi sto in sto grl, — tedaj se jednoglasni napev, če je petje skladno in ne preveč zategnjeno, res glasi do nebes. Večkrat, ko sem hodil po Slovenskem, mislil sem si, kako bi bilo lepo, če bi se semtertje tudi pri nas pelo jednoglasno in skupno v cerkvi, posebno o večjih praznikih, ko se srce človeško že tako topi od veselja, a to veselje bi rado tudi s pesmijo izrazilo. Res so po nekodi pri nas mešani zbori dobro izurjeni in veselje jih je poslušati, vendar narod bi včasih tudi sam rad pel, a s tem bi se izognili jednoličnosti. Seveda tudi pesmi bi morale biti sicer preproste, vendar resne in veličastne. Na Hrvaškem je skoro povsodi skupno petje, vendar tudi tamkaj bi bilo marsikaj popraviti. Narod pesmi navadno preveč vleče, pa tudi pesmi so z malo izjemo vse bolj kakor cerkvene in domače, ker so prinesene največ od Nemcev, a to še ondaj, ko tudi tamkaj ni bilo resne cerkvene glasbe. Zato bi bilo res želeli, da se izdá pesmarica, v katero bi prišlo samo izbrano blago, a tudi sam tekst naj bi se popravil in ogladil. Kakor se vidi, bili sta obe razpravi jako primerni in koristni. Pri zvršetku je še praktično predavanje, kako se učé otroci, da si dobro izprašujejo vest, od kateheta Antona Kotlarskega. Prof. Matica je dobro zadel, da je sedaj že drugič izdal knjižico o katehetskem shodu. Priporočamo jo toplo tudi slovenskim katehetom in prijateljem šolstva.

Janko Barle.

Ogled po bolgarski književnosti.

(Spisal Fr. Kovačič.)

I. Preporod bolgarskega naroda.

(Dalje.)

O življenju meniha Pajsija je znano le to, kar je sam zapisal. Rodil se je okoli l. 1720. v eparhiji samokovski¹⁾ blizu znamenitega rilskega samostana. Pozneje je postal menih v hilendarskem samostanu na Atosu. — Tjekaj je prišel l. 1758. srbski zgodovinar Jovan Raić, mlad, izobražen in marljiv mož. Zbiral je tvarino za srbsko zgodovino in nalašč za to prišel na Atos, da bi preiskal ondotne rokopise. Toda nevedni in nezaupljivi menihi mu jih še pokazati niso hoteli. — Marljivost in navdušenost tega moža za srbsko zgodovino je ganila Pajsija, da se je tudi on odločil preiskovati zgodovino svojega naroda. V tem sklepu so ga potrdile še zaničljive zabavljice njegovih samostanskih tovarišev, grških in srbskih menihov, zakaj da Bolgari nimajo nikakšne zgodovine.

Dve leti je zbiral tvarino na Atosu, a pozneje se je preselil v znani zografski samostan, kjer je našel novih virov, in tu je dovršil svoje delo. Potoval je tudi po drugih krajih ter porabil sicer malo vredno delo Dubrovčana Mavra Orbinia „Regno degli Slavi“ (Pesaro 1601) v ruskem prevodu in Baronijevo kroniko (tudi v ruskem prevodu iz l. 1716.). — Z velikim navdušenjem in živo opisuje svojim rojakom zlate čase njihove preteklosti, slavne carje in patrijarhe ter se s trpkimi besedami zaganja v sovražnike svojega naroda, Grke in domače odpadnike. Kažoč na slavno zgodovino bolgarske države, navdušuje svoje rojake, naj se ne sramujejo svojega jezika, marveč ponosni naj so Bolgari.

Delo Pajsijevo se je nagloma razširilo v rokopisih po vseh bolgarskih pokrajinah; drugi so je pomnoževali in še bolj zasolili s psovskami proti narodnim izdajicam in tlačiteljem-Grkom. Tiskano je izšlo to delo šele l. 1844. v Pešti. — Tako je Pajsij vzbudil slovstveno delovanje, ki je odslej rastlo vedno krepkeje.

Njegov najznamenitejši učenec in naslednik je škof Sofronij iz Vrace²⁾, s pravim imenom Stojko Vladislavov. — Rodil se je leta 1739. v Kotelu (tur. Kázan — v izhodnem delu Balkana) in je imel silno burno življenje, ki je ob enem nekaka slika takratnega položaja v turški državi. Zaradi oderuštva svojih sorodnikov je tako obubožal, da je že sklenil zapustiti ženo in otroke ter iti na ptuje s trebuhom za kruhom. Ker je bil ugleden in pismen mož, izvolijo ga občinski starejšine v

¹⁾ Samokov je mesto jugoizhodno od Sofije.

²⁾ Na severnem vznožju Balkana.

Kotelu za duhovnega pastirja ter ga pošljejo k škofu, da jim ga posveti. — Razkolni duhovniki so bili čisto preprosti kmetje, ki še brati in pisati niso znali. Sofronij je bil učenjak med njimi, dasi je bil samouk. Bil je tudi delaven: učil je v šoli in pridigoval v cerkvi, kar je bilo nekaj nenavadnega. Zato so ga zavidni tovariši-duhovniki silno črtili in tožili pri škofu. — Večkrat je bil v smrtni nevarnosti pred Turki, in naposled ga je še grški škof odstavil, ker se je v neki bolezni zdravil z rastlinami. To ga je primoralo, da je zapustil svojo domovino in šel na tuje. Potikal se je po raznih krajih in bil večkrat v skrajni smrtni nevarnosti. Naposled je prišel v selo Arbanasi pri Trnovem in tu je našel mir v nekem samostanu. V kratkem si je pridobil toliko veljavo, da ga je trnovski metropolit imenoval za škofa v Vraci, dasi so Ne-Grki, zlasti Bolgari, bili izključeni od takih služb. — Pa tudi sedaj ni imel miru. Večkrat je moral bežati v najhujši zimi in se skrivati pred ljutimi „kirdžalijami“ (turškimi razbojniki), ki so takrat strahovito plenili in razsajali po turških pokrajinah. Šele na stare dni je našel mirno zavetje v Bukareštu pri metropolitu Dositeju.

Sedaj se je popolnoma posvetil slovstvu. Prelagal je grške basni, pripovedi, aforizme itd. L. 1804. je spisal svoje „spomine“ („Zapiski“) in l. 1806. je izdal zbirko pridig, katere je preložil iz grščine in staroslovenščine. To je prva bolgarska

tiskana knjiga, ki je še sedaj jako priljubljena bolgarskemu ljudstvu.¹⁾

Sofronij je umrl leta 1815. ali 1816. v Bukareštu. — Bil je v resnici plemenit, nesebičen in nadarjen mož, ki je tudi v najtežavnejših okoliščinah skrbel za blagor svojega ljudstva. Dasi nikdar ni hodil v šolo, naučil se je vendar gladko staroslovenščine in starogrščine. Kot škof v Vraci je pridigoval vsako nedeljo in praznik v bolgarskem jeziku na veliko veselje ljudstva, ki nikdar ni slišalo pridig v domačem jeziku od svojih škofov.

Ti skromni slovstveni proizvodi so imeli vendar nepričakovan uspeh: pisatelji so se množili, višji in bogatejši stanovi so se zavedali svojega naroda, zanimali za njegovo omiko; zlasti trgovci so si v tem pridobili znamenitih zaslug. — Bolgarski trgovci so bili sila bogati in podjetni ljudje. Od Smirne do Dunaja, v Moskvi, v Odesi in Bukareštu so imeli velikanska skladišča. Ti ljudje so imeli nekoliko grške omike in so dotlej mnogo storili za grško šolstvo. Sedaj se pa začno polagoma zavedati in snovati šole za svoje ljudstvo ter tako pospeševati ljudsko omiko. — Zlasti v Bukareštu je bila cela družba bogatih trgovcev, ki so podpirali narodno šolstvo in slovstvo, nekateri so pa bili tudi sami pisatelji. Njihove knjige so nabožne vsebine za prosto ljudstvo. (Dalje.)

¹⁾ Jireček: Geschichte der Bulgaren 522; Pypin und Spasovič: Gesch. der slaw. Literaturen I. 145.

Razne stvari.

Tomaž¹⁾ Fantoni.

(Spisal J. Voh.)

T. Fantoni se je narodil v Gemoni, v slavnem mestu videmske nadškofije, dné 16. grudna 1822. Oče mu je bil Peter, mati Bernardina Ostermann-ova. Okoli l. 1857. je prišel F. na Štajersko kot slikar za sobe. Na Dobrni pri Celju je na prigovarjanje župnika Alberta Nagy-ja slikal presbiterij cerkve Matere Božje. Tukaj je slikal prvič na presno. Sedaj teh slik ni več, ker jih je 30 let pozneje nadomestil z lepšimi. Fantoni je našel kmalu potem krepkega zaščitnika, tedanjega opata Matijo Voduška, mestnega župnika v Celju. Ta je popravljal podružnice mestne župnije in izročil delo Fantoniju. Da se izобрази, obiskoval je F. nekaj zim slikarsko akademijo v Benetkah. Ko je videl obilo dela na Štajerskem, privabil je iz Laškega svojega sedaj že rajnega brata Frančiška, pozlatarja. Ž njim je prišel tudi Giacomo Brollo, ki spretno slika na presno

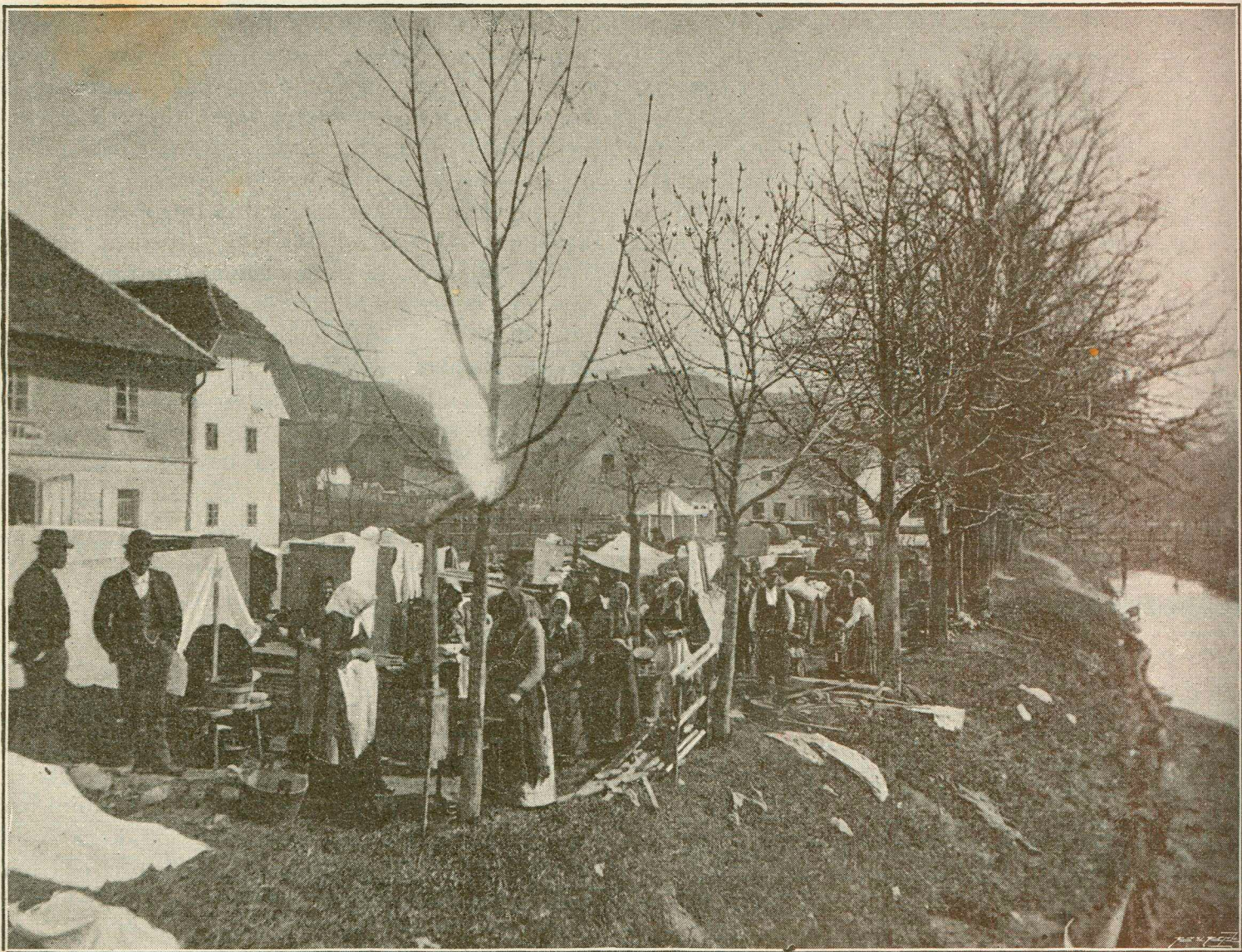
in še sedaj pridno deluje po slovenskih krajih. Iz Celja se je tem mladim slikarjem in pozlatarjem odprla pot po širni lavantinski škofiji. Pokojni nadžupnik konjiški Jožef Rozman je od l. 1863. do svoje smrti l. 1874. skoraj vsako leto izročil Fantoniju kako delo. Zato ni čuda, da se je Fantoni v Konjicah tako dobro seznanil, da si je po smrti svoje prve soproge (l. 1869.) izbral (1875.) v konjiškem trgu družico ter se tam naselil. Pozneje je prodal svoje posestvo v trgu in s svojim rojakom Versanijem kupil lepo letovišče Jamne blizu konjiškega trga. Tam je dné 31. vel. travna l. 1892. umrl v 70. letu svoje dōbe, zapustivši iz prvega zakona sina, iz drugega pa hčerko in sina.

V lavantinski škofiji je malo dekanij, v katerih Fantoni ni slikal ali drugače olepšal kake cerkve. Nekaj časa je bil zavezan z raznimi mizarji in podobarji, s katerimi je stavil tabernakle, lece in celó oltarje. V Konjicah je vodil celo stavbo marmornatega velikega oltarja. Po zimi je slikal oljnate podobe na platno: portrête in svete podobe. Več oltarnih slik je izdelal n. pr. za cerkev sv. Duha v Artičah. V Šmartnu v Rožni dolini je prav lepa podoba sv. Jožefa njegovo delo. Imetja ni veliko

¹⁾ V krstnem listu je „Ettore Tommaso Fantoni“, a on se je vedno podpisaval le Tommaso Fantoni.

zapustil, ker je delal jako po ceni. Zato je pa imel vedno obilo naročil. Graškemu „društvu za umetnost“ je naš Fantoni zvršil mnogo načrtov. Zadnje njegovo delo je slika v cerkvi sv. Petra pri Radgoni. To je zvršil, ko je bil nekoliko okreval od nesrečnega padca na potu iz Solčave, kjer je bil cerkev D. M. Snežnice prav lepo na presno poslikal. Posebno ponosen je bil na svoje freske v cerkvi sv. Mihaela na Vranskem. Žal, da je zadnji potres te podobe hudo poškodoval.

Fantonijeve slike krasé poleg omenjenih cerkvá še dolgo vrsto drugih. Znano mi je, da se hranijo v sledečih krajih: V Celju v cerkvi sv. Maksimilijana, v Sv. Petru v Savinjski dolini, v Frauenbergu pri Mariboru, v Galiciji, na Sv. Gori pri Bizeljskem, v Podsredi, v Neustiftu, v Braslovčah, v Prihovi, v Pilštajnu, v Čadramu, pri sv. Trojici, v Negovi, pri Sv. Petru pri Radgoni, v Šmarju, pri sv. Roku, v Dobrni, v Gornjem Gradu, pri Sv. Marku, v Pišecah, v Zabukovju. Koliko nje-

Prizor na trnovskem bregu ob ljubljanskem potresu.

govih slik je izven lavantinske škofije, ni mi znano. Delal je tudi na Koroškem.

Fantoni je bil srednje postave in mirnega, prikljivega značaja. Bil je izobražen pevec, ki je imel krasen bariton. Dasi je bil Lah po rodu, vendar se ni nikdar vmešaval v politiko. Zato ga je tudi častil pokojni lavantinski knezoškof Jakop Maks Stepišnik in mu dal mnogo dela. Tudi pokojni kanonik Glaser je krepko podpiral Fantonija.

Naše slike.

Presvetli cesar v Ljubljani. Donašamo sliko, katere bodo gotovo veseli naši naročniki, sliko, ki jim predločuje svetlega cesarja pred palačo deželne vlade v Ljubljani. Cesarju se predstavljajo razni uradniki. Pač ni težko najti njega, v katerega se vpirajo oči vseh; stoji namreč pod levo svetilnico ob vhodu. Ljubljani ne bo izginil iz spomina ta tolažilni dan.

Darovi za Marijanišče.

Gospod	Gregor Jakelj, župnik . . .	gld.	4.20
"	Matija Torkar, župnik . . .	"	2.—
	Neimenovani rodoljubi po gospici Marici Žitnikovi . . .	"	4.—
"	Mihael Bulovec, duh. pom. . .	"	15.—
"	Jan. Kukelj, župnik . . .	"	2.—
"	Anton Zarli, župnik . . .	"	5.—
"	Vladimir Šuklje, dijak . . .	"	—80
"	Ivan Črne, župnik . . .	"	5.—
	Družina J. Gomilšaka v Gradcu	"	2.—
	Slavni pomožni odbor v Celovcu	"	50.—
	Več oseb iz Vipave po go- spodu Fr. Rajčeviču . . .	"	2.80
"	Rade Marzidovšek, c. in kr. vojni duhovnik	"	5.—
"	Anton Hvalica, dekan . . .	"	2.—
"	Anton Dolinar, duh. pastir . . .	"	5.—
Gospa	Ivana Rupnik, posestnica v Zadlogu	"	5.—
Gospod	J. Tominšek, vseučiliščnik ¹⁾ . . .	"	—50
"	Neimenovanec iz Ortneka . . .	"	1.—
"	Anton Klodič Sabladoski, nadzornik	"	—80
"	Matija Wurzer, župnik . . .	"	2.—
"	Josip Grašič, župnik . . .	"	2.—
	Po gospodu dekanu Ivanu Skuhali čisti dohodek gle- dališke igre ¹⁾ učencev Franc-Jozefove šole v Ljutomeru o priliki godú g. Ivana Kukovca, šol- skega načelnika	"	14.34
"	Frančišek Petrovčič . . .	"	10.—
	Po slav. uredništvu „Slo- venca“ (g. A. Kalan-u): . . .	"	50.—
	Nekdo v dan svojega godú	"	25.—
	Drugi darovi	"	25.—
"	Neimenovanec	"	3.—
"	Matej Slekovec, župnik . . .	"	5.—

¹⁾ Z lepo opazko: „Stori to vsak dijak, narasel bo kupček.“ Hvala! Zdravi!

²⁾ Igrali so igro: „Janko gre na ptuje“ ti-le učenci: Janko Kukovec, Feliks in Emil Vršič, Irma Repič.

Gospod	Franč. Bračko, dijak, z ne- katerimi tovariši	gld.	8.—
"	Anton Jaklič, c. in kr. vojni kurat	"	5.—
"	Simon Kos, župnik	"	—80
"	Josip Preša, župnik ¹⁾ . . .	"	10.—
"	Ivan Škabar, cerkovnik v Barkovljah	"	5.—
"	Fr. Kramberger, kapelan, kot dar duhovnije v Ric- manjih	"	4.—
	Čast. ubožne šolske sestre Notre-Dame v Gorici . . .	"	1.—
	Gospa prednica šolskih se- ster v Mariboru, s. An- gela Križanič. daruje Ma- rijanišču zaslužek vseh tukaj delujočih sester za jedno četrletje.		
"	Josip Meglič, kurat	"	1.—
"	Anton Kosi, učitelj	"	2.—
"	Peter Švegel, ekspozit . . .	"	2.—
"	Mil. Šmid, Solčavski	"	7.50
"	dr. Jos. Marinko, profesor . . .	"	5.—
Gospa	Josip. Tollazzi, posestnica . . .	"	10.—
Gospod	J. Nep. Črv, vikarij v Jam- ljah, dar vikarijanov i. dr. . .	"	15.—
"	Simon Ažman, župnik	"	10.—
"	F. D., župnik	"	15.—
"	Fr. Kovačič, provizor	"	1.—
"	„Dobra gospa“	"	2.—
"	Josip Žagar, duh. pom.	"	5.—

Ganiti in s srčnim veseljem mora napolniti vse naše Marijaniščnike, da celó naši dobri in vrli dijaki s svojim darom nečejo zaostati. Tako se je in se bo marsikatera solza žalosti premenila v solzo veselja zaradi take ljubezni do bližnjega. Bog povrni vsem tisočero!

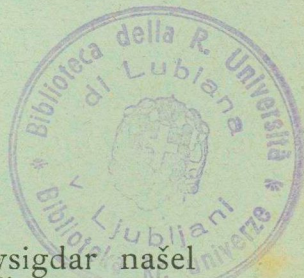
Vodstvo Marijanišča.

¹⁾ Z dopisom: „P. n. gospod urednik! Vaš spis o „Ljubljanskem potresu“ mi toliko ugaja, da Vam nemudoma pošljem za Marijanišče 10 gld.“ Presrčna zahvala! Vivat sequens!

Razne misli po potresu.

Ljubljanski velikonočni potres nam ne bo šel kmalu iz spomina, tem manj, ker se zemlja pod nami še vedno po malem potresa. Ljudje zato tudi mnogo mislijo ravno o potresu in ugi-bajo to in ono. Seveda tudi urednik ni zadnji, ki premišljuje razne stvari. Kako bi sicer kaj pametnega napisal svojim naročnikom, ko bi ne

mislil in zopet mislil? Da bi le vsigdar našel mnogo resnice in veliko dobrega! Želi pač in se trudi, toda kako li doseza svoj namen, o tem sodi vsak naročnik po svoje. Ta urednika hvali, drugi ga tolaži, tretji ga kara in graja, četrti mu pri-deva najhujše stvari. Nekaj dobrega je vendar-le pri tem: Ako si urednik sam ne izpraša svoje

vesti, izprašajo mu jo drugi. In prav je tako, da pride včasih nad urednika kak potres, da se ne „prevzame“.

Ker urednik tudi premišljuje o potresu, podaje te misli tukaj na platnicah, da jih ljubi naročniki najdejo kar najhitreje in brez težave.

Pisali smo o ljubljanskem potresu, da njegovi vzroki nikakor niso samo sneg, voda, podzemske kraške jame, marveč, da so neznane, obširne notranje zemske premembe. To se je prav odločno potrdilo s tem, da se je pojavil podoben potres, kakor pri nas, dné 18. minulega meseca ob 9. u. zv. okoli Florencije. Kakor pravijo poročila, bila je sila potresa jednaka našemu, samo tako obsežen ni bil. Najhujše je divjal v občinah Galluzo in Grassina, kjer je podiral hiše tako, kakor pri nas v vodiški občini. V Florenciji sami se je sicer treslo močno, a škode ni velike. Prav takrat so ga čutili v Arezzu, Sijeni, Pizi in drugodi.

Dva dni pozneje se je pojavil — tudi zvečer — potres v mestu Spoletu. Iz tega se vidi, da se je zemlja gibala ob vznožju Apenin in nekako vspešno s tem gorovjem.

Da sta ta dva potresa po bližnjih vzrokih v zvezi z ljubljanskim potresom, tega si ne upam trditi. A vsakomur se nehoté vriva misel, da se po nekoliko giblje vsa ona naša srednjeevropska stran, v katero se udira jadransko morje. O tem bi morda pričalo tudi to, da se je po noči od 11. do 12. minulega meseca čutil dokaj močen potres na Reki, v Istri je bil zopet močen potres 13. minulega meseca, v Dalmaciji dné 14., 15. in 16., v Temesvaru na Ogerskem 16., na otoku Zantu na Grškem 17. minul. meseca.

Kakor so čutili Ljubljanci mnogo nočij in tudi po dnevu — le redkeje — v minulem mesecu potrese, tako tudi drugodi po naši domovini.

Iz Gornjega Grada na Štajerskem n. pr. nam poročajo, da so čutili skoro vsako noč nekoliko tresenja in bobnenja, celó po dnevu in med sv. opraviлом v cerkvi. Zares, tu ni samo tresenje, tu je večje in obširneje podzemsko gibanje.

Pa kaj drugega!

Et si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.

(Horat.)

Nikoli se ne kaže tako jasno, da je človek mala in malenkostna stvar, kakor v veliki nesreči ali v veliki sreči. Obe ga skoro uničita. V veliki nesreči si neče in ne zna pomoči, v velikem veselju se ne zna brzdati in tako izgubi svojo samostojnost. A človek je ustvarjen za to, da ima samostojno voljo, da sam sebe vlada, ne pa, da bi vladale njegovo voljo druge moči. Nikar ne bodimo torej malosrčni v sedanji nesreči, pa tudi ne razbrzdani in neukrotljivi v sreči, kadar se nam zopet zasmehlja.

Kako je peval pesnik Horacij? „Naj se podere ves svet, naj pade nanj: razvaline bodo udarile ob neustrašenega.“ Tako je peval pogan: kristijan pa naj se plaši ob mali nezgodi?

Kakor preti Slovencem obupnost v drugih ozirih, tako preti tudi v književnosti. Marsikoga se utegne polotiti neobčutnost za slovensko knjigo; sotrudniki in naročniki utegnejo popustiti dosedanje vnemo. In jedno leto take neobčutnosti in takega opuščanja lahko uniči, kar se je težavno dokončalo in utrdilo v mnogih letih.

Zato prosimo svoje sotrudnike in naročnike, ki so morda dokaj trpeli in še bodo trpeli zaradi potresa, naj se ne dadó omajati, naj ne popusté ljubezni do slovstva; ako jim je bilo doslej v veselje in tolažbo, bode jim tem bolj tudi nadalje.

Kadar se nam podira to, kar je telesnega, držimo tem bolj to, kar je duševnega. Če sami nečemo, ne more nam nihče vzeti duševnega blaga, namreč kreposti in znanja: toda največje gmotno bogastvo nam pokonča trenutek. Ali nam ni to v nauk, naj se trudimo najprej za duševno blago, potem šele za gmotno?

Ko premišlujem potres in njegovo nadlogo, sili me srce iskati zavetja in nade v božji previdnosti. Ta nam najbolj razlaga preteklost in bodočnost našo. Kako malenkostno umevamo srečo svojega življenja! Imetje in zdravje — to nam je vsa sreča. Prav nič ne pomislimo, da duševna krepost je več vredna kakor milijoni, in stanovitnost v kreposti več kakor stoletno življenje. Pomislimo, kakšno je po navadi življenje meščanovo! Vajen je, da vidi prirodo le tedaj, kadar napravlja ob lepem vremenu izlete, pridelke le tedaj, kadar so dobri za na mizo, prirodne pojave opazuje le s kakega varnega stališča, ob boleznih ima takoj pri roki zdravnika. To so velike ugodnosti, katere uživa meščan; tako se izogiblje težavam našega življenja. Zato pa prav mestni človek rad zabi tega, kar je prvo in najpotrebnejše, skrb za dušo. Dnevi po potresu so pokazali, da nesreča zavrne človeka k Bogu, kakor zavrne palica razposajenega otroka k starišem in k pokorščini.

Naj nam nihče ne šteje v zlo našega dobrohotnega premišljevanja, saj so naše misli krotke in izvirajo iz ljubezni. V nekem slovenskem listu smo čitali o posebni ljubljanski družbi, ki ima za prvo nalogo, prirediti vsako nedeljo in vsak praznik izlet. Vsakdo pa vé, da je prav težko ob izletih opraviti svojo krščansko dolžnost. Ako se priredi izlet v planine, tedaj ni niti misliti na sv. mašo. In tu se nam zdi vendar neprimerna taka zaveza, ki človeka priganja opuščati verska opravila. Da, izlet ni napačna stvar za one, ki imajo čas ob delavnikih in denar. Toda, če ne gremo na izlete, kadar nas ovira cesarska služba, nikar tudi ne hodimo, kadar nas ovira božja služba. (Dalje.)